

Autorská Kniha

BcA. Lenka Křikavová

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Lenka KŘIKAVOVÁ**
Osobní číslo: **K10327**
Studijní program: **N 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Grafický design**

Téma práce: **Autorská kniha**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 40 – 45 stran + přílohy, odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz směrnice rektora č. 15/2010) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

Dětská kniha

2. Praktická část:

Autorsky zpracovaná dětská kniha

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí diplomové práce: doc. ak. mal. Michal Zeman
Ústav animace a audiovizí
Datum zadání diplomové práce: 15. února 2012
Termín odevzdání diplomové práce: 18. května 2012

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně15. 3. 2012.....

BcA. Lenka Křikavová

.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, u které-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce pojednává o základním rozdělení dětské knihy, jejich důležitých částí, o současném stavu literatury pro děti a mládež z hlediska nakladatelství, knihkupectví, ilustrací a vybraných ilustrátorů. Kapitoly jsou dělené do čtyř hlavních částí, ve kterých se snažím vystihnout opodstatnění dětské knihy a jejího zpracování. V práci hodnotí stav nabídky dětských knižních titulů a jejich statistiky prodejnosti a oblíbenosti.

Klíčová slova: literatura pro děti a mládež, dětské knihy, ilustrace pro děti, grafický design, nakladatelství pro děti, knihkupectví, autorská kniha

ABSTRACT

The thesis deals with basic division of children's books, their important parts, current situation of literature for children and young in terms of publishing, bookstores, illustrations and selected illustrators. The chapters are divided into four main parts, in which I try to describe the justification of children's book and their making process. The thesis rates the current situation of children's books offer and their sale and popularity statistics.

Keywords: literature for children and young people, children books, illustration for children, graphic design, publishing houses for children, bookstore, author book

*„Celý svět je plný zázraků,
na které jsme si však tak zvykli,
že je nazýváme všedními věcmi.“*

Hans Christian Andersen

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1. DĚTSKÁ KNIHA.....	13
1.1. Základní rozdělení.....	14
1.1.1. Rozdělení knih podle věkové hranice.....	14
1.1.2. Intencionální a neintencionální literatura pro děti.....	15
1.1.3. Literární žánry.....	15
1.1.4. Forma knihy.....	16
1.1.5. Funkce literatury pro děti a mládež.....	16
1.1.6. Ilustrace a grafická úprava.....	17
1.1.6.1. Funkce ilustrace a typografie k obsahu knihy.....	17
1.1.6.2. Druhy ilustrací	17
1.1.6.3. Grafická úprava a typografie	18
1.2. Nakladatelství v České republice	20
1.2.1. Axióma.....	20
1.2.1.1. Reedice a úpravy	21
1.2.2. Artur	23
1.2.2.1. Ilustrace a názvy.....	23
1.2.3. Albatros	24
1.2.3.1. Albatros Media a.s.	25
1.2.4. Baobab.....	25
1.2.5. Fragment.....	29
1.2.6. Meander.....	30
1.2.7. Další nakladatelství.....	31
1.3. Ilustrátoři	32
1.3.1. Alžběta Zemanová.....	32
1.3.2. Alžběta Skálová.....	34
1.3.3. Lída Šámalová.....	36
1.3.4. Radana Přenosilová.....	37
1.3.5. Jitka Petrová.....	39
1.3.6. Alžběta Zemanová, Alžběta Skálová a Radana Přenosilová.....	41
1.4. Knihkupectví.....	43
1.4.1. Knihkupectví Barvič a Novotný.....	43
1.4.1.1. Deník malého poseroutky.....	45
1.4.1.2. Katalog knižní klenoty.....	46
1.4.2. Dotazník.....	48
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	51
2. AUTORSKY ZPRACOVANÁ DĚTSKÁ KNIHA.....	53
2.1. Vítej v lese.....	53
2.2. Název a texty v knize.....	53

2.3. Stylizace přírody.....	53
2.3.1. Velká zvířata.....	54
2.3.1.1. <i>Ptactvo</i>	54
2.3.2. Stromy.....	55
2.3.3. Houby, rostliny, drobná zvířata a lesní plody.....	57
2.4. Kniha.....	59
2.4.1. Obal a předsádka.....	59
2.4.2. Rozvržení stran.....	59
2.4.3. Interaktivní strany.....	59
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	68
SEZNAM OBRÁZKŮ	69
ZDROJE OBRÁZKŮ	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Název teoretické části - Dětská kniha - skrývá v sobě mnoho témat, zabývám se současnou knižní tvorbou pro děti, tou která je pro čtenáře dostupná v knihkupectví. Zjišťuji také, jaké tendence se objevují, které knihy jsou na nejvyšších stupních prodávánosti, kteří autoři (spisovatelé i ilustrátoři) jsou nejžádanější. Tato fakta mě zajímají z důvodů všeobecného mínění o kvalitní knize.

Dětská kniha - tak tu máme doma všichni. Každý má nějakou oblíbenou a vrací se k ní po celý svůj život. Může kniha, s vyvíjející se dobou, kulturní a společenskou úrovní, vzniklá před padesáti lety mentálně i vizuálně vystačit dětem v dnešní době? Když nahlédneme do jakékoliv výlohy knihkupectví, vždy v ní najdeme alespoň jednoho krtka od Zdeňka Mile-
ra, či knihy s ilustracemi od Jiřího Trnky a velmi populární je stále i Adolf Born. Tito tři ilustrátoři patří ke starší generaci výtvarníků a jejich styl ilustrací je neustále žádaný avšak měl by být z hlediska moderních trendů už zastaralý? Přijde mi, že na dětské knižní scéně dostávají málo příležitostí noví ilustrátoři. Vedle těchto známých, osvědčených jmen však leží knihy, které s kvalitní ilustrací nemají příliš nic společného, a potom jsme rádi i za krtka. Kde se schovává současná scéna ilustrátorů?

Existuje také teorie o tom, jak dětské knihy ovlivňují mentalitu dětí. Jen si vzpomeňme jakou pohádku jsme měli jako děti nejradši. Byla to Červená karkulka, Perníková chaloupka, Pane pojd'te si hrát, Z mechu a kapradí, Bylo nás pět či Andersenovi pohádky? Kým jsme si při poslouchání pohádek představovali, že jste? Vzpomente si na charakter postav. Když jsem se nedávno seznámila s touto teorií, byla jsem dost překvapená, jak se vlastnosti mé oblíbené postavy odrazily i na mně. Nebo je to jen náhoda?

Protože na internetových portálech prodávajících dětské knihy se můžeme jednoduše vyhnout klíčovitým knihám a lehce najdeme mnoho hezkých titulů, které lahodí oku, vydala jsem se na obhlídku několika knihkupectví ve městě Brně, abych zjistila, které knihy jsou u dětí, respektive u jejich rodičů, nejoblíbenější. Sama jsem si dávala otázku, která kniha by zaujala mne a koupila bych si ji? Převážná většina knih, určená dětem do deseti let, nestála více než tři sta korun českých. Zajímala mě i statistika nejprodávanějších titulů. Nebo jestli lze podle kvality a ilustrací poznat, které nakladatelství knihu vydalo. A má každé knihkupectví jiné tituly a rozdílnou úroveň?

Jsou děti se svojí domácí knihovničkou spokojené? Do městské knihovny se jen tak nedostanou a do obchodů vůbec. Vzpomínám si, jak jsem některé knihy neměla vůbec ráda, ne

kvůli literárnímu obsahu, nýbrž kvůli ilustracím, které nebyly milé. Jedny Vánoce jsem dostala knihu kačera Donalda, zpracovaného jako komiks, a tu jsem nikdy nepřečetla celou. Ptají se rodiče či prarodiče dětí, jakou knihu by si přáli?

Vzhledem k tématu praktické práce se poučuji z chyb jiných, porozumívám dětské knize, ilustraci, stylizaci, grafické úpravě a typografii. Výtvarné pojetí nám vždy tak trochu řekne něco o ilustrátorech. Proto do práce zařazuji medailonky vybraných výtvarníků, které nám pomohou porozumět, pochopit. Věřím, že tvorba umělců je vždy propojená s jejich osobním životem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTSKÁ KNIHA

Postupem času, s více nastřádanými informacemi, jsem vyčetla, že „Dětská kniha“ není příliš přesné označení pro literaturu věnovanou dětem, v užším slova smyslu tím můžeme rozumět literaturu, která byla napsána dětmi a ne literaturou pro ně určenou. Nejpřesnějším názvem pro tyto knihy je označení „Literatura pro děti a mládež“, do této skupiny však zahrnujeme jen intencionální literaturu. Během vývoje jsme mohli zaznamenat pojmy „dětské spisy“, „spisy pro mládež“, „dětské čtení“, „dětské písemnictví“, „beletrie pro děti“. Označení pro literaturu, kterou děti četly, jak intencionální tak neintencionální, vytvořil František Tencík název „četba mládeže“.

Účel literatury pro děti a mládež měl postupný vývoj. Nejdřív byla dětská kniha považována jen za literaturu naučnou, informující a vychovávající. Postupným vývojem se z ní stala literatura, kde je na prvním místě funkce estetická. Ilustrace se stala hlavním prvkem knihy. [1]

„Progresivní vývoj dětské literatury byl určován v našich národních podmínkách nepřetržitým zápasem o její zumelečtění, spojeným s využitím a aktualizací dětského slovesného folklóru, se stále hlubším chápáním a důslednějším respektováním dětského adresáta a s uplatňováním uměleckých postupů a prostředků hodnotné literární tvorby pro dospělé.“ [2]

1.1 Základní rozdělení

V první řadě se musíme seznámit do jakých forem se dětská kniha tvaruje. Knihy můžeme rozdělit podle věku dětí, kterým je kniha určena. Také podle formy, do které je zpracovaná, podle obsahového literárního žánru. Podle toho grafický designér přizpůsobuje velikost textu, rozvržení stran, velikost a barevnost ilustrací, rozměry knihy. Můžeme si vybrat mezi velkou řadou způsobů podoby knih jako jsou: pop up knížka, kniha jako hračka, leporelo, klasická kniha, rozkládací kniha.

1.1.1 Rozdělení knih podle věkové hranice

Samozřejmě se nemůžeme tímto rozdělením striktně řídit, a například od 11. roku dítěte vzít všechny zábavné knihy a říci, teď už jsou pro tebe jen naučné knihy. Rozdělit knihy tak ale můžeme, respektivě podle toho, co kniha dětem předá a jak pomůže dítěti v mentálním, etickém a estetickém rozvoji. Máme čtyři hlavní kategorie, které by se daly

rozřadit i podle dělení škol a školek. První je skupina mladších předškoláků do 3 let, pro ně jsou určeny vizuálně jednoduché knihy, z odolných materiálů. V poslední době vznikají knihy z plastových měkkých folií, pěnovek a podobně. Témata se pohybují okolo zvířecího světa a kresebně zobecněných věcí, děti tím poznávají různé živočišné druhy na zemi a od začátku se učí jaké zvuky vydávají. Druhá je skupina předškoláků 3-6 let, pro ně jsou primárně určena leporela z tvrdých desek, omalovánky pro rozvoj motoriky a ovládnání ruky, knihy s říkadly, hádankami. Objevují se v nich převážně zvířecí postavy. Třetí skupinou jsou děti, z prvního stupně základní školy, ve věku 6-11 roků, ty už umí číst, a tak knihy pro ně tvořené jsou obsahově náročnější. Pro tuto kategorii jsou převážně určené pohádkové knihy, příběhy ze života dětí, přírody a zvířat. Dále knihy plné dobrodružství – Robinson Crusoe, Cesta kolem světa za 80 dní, Dobrodružství Huckleberryho Finna, Modrý tygr, Minimax a mravenec atd. K rozvoji hlasových výrazových schopností napomáhají rytmické veršované básně. Učení se těchto básní nazpaměť rozvíjí paměť, dramatické základy a ovládnání pocitů podle slov. Čtvrtou skupinou a zároveň poslední jsou děti z druhého stupně základní školy 11-15 let, v této skupině už jsou umírněné ilustrace, které se stávají převážně jen malým doplňkem, někdy se i zcela vytratí. Tyto děti zajímají dobrodružné příběhy, dívčí romány, naučné encyklopedické knihy. [1] [3] [4]

Je jasné, že tímto věkovým rozdělením knih se nemůžeme zcela orientovat. Mnohdy totiž záleží na samostatném vývoji jedince, kdy jeho mentalita nemusí souhlasit s jeho věkem. Toto členění vychází celkově jako dost nevyhovující, také kvůli přesahu jednotlivých žánrů do více věkových skupin.

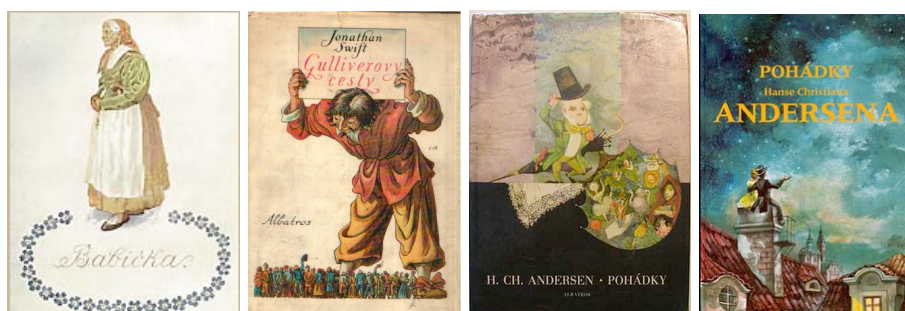

Obr. 1. Knihy pro děti

Je jasné, že tímto věkovým rozdělením knih se nemůžeme zcela orientovat. Mnohdy totiž záleží na samostatném vývoji jedince, kdy jeho mentalita nemusí souhlasit s jeho věkem. Toto členění vychází celkově jako dost nevyhovující, také kvůli přesahu jednotlivých žánrů do více věkových skupin.

1.1.2 Intencionální a neintencionální literatura pro děti

Literaturu pro děti a mládež můžeme také rozdělit do dvou kategorií a to do intencionální a neintencionální. Intencionální literatura je taková, která je již od začátku vzniku určená pro dětského čtenáře, neintencionální literatura je ta, která byla vytvořena pro dospělého, avšak dětský svět si ji osvojil. Příkladem neintencionální dětské literatury se stala Babička od Boženy Němcové, dále také Gulliverovy cesty od Johnatana Swifta a pohádky od Hanse Christiana Andersena. [2]

Obr. 3. Neintencionální dětská literatura

1.1.3 Literární žánry

Podle různorodých literárních žánrů rozvíjíme u čtenářů jejich schopnost vyjadřování, poznání a zvyšujeme slovní zásobu. S rostoucím věkem dítěte roste i obsažnost textů, z jednoduchých vět se stávají složitá souvětí, v básni se vytrácí pravidelný verš – mění se na nepravidelný. Pro nejmenší děti tu jsou nejdříve krátké prózy i poezie – pohádky, hádanky, říkadla, básně ale i lidové písně. S přibývajícím roky dítěte se mění literatura, která děti zajímá a kterou vyhledávají. Jejich cílem se stává náročnější próza a poezie, vyhledávají tak romány, detektivky, příběhy z historie i ze života, sci-fi i fantasti příběhy. Zvládají již složitá souvětí s rozmanitou slovní zásobu, kterou stále obohacují.

S obsahovou literární částí se mění i ilustrace, která se stejně jako část literární přizpůsobuje mentální vyspělosti čtenáře. Pro nejmenší děti se knižní ilustrace zjednodušuje, kreslí se tvary v jejich nejjednodušší formě se základní barevností. Postupem se od těchto tendencí opouští, vznikají ilustrace s bohatou barevnou škálou a složitějšími tvary.

1.1.4 Forma knihy

Rozumíme tvar, velikost, použitý materiál. Různými odlišnostmi se kniha stává zajímavějším nosičem ilustrací a literárního obsahu, odlišuje tak na první pohled knihy pro nejmenší děti, předškoláky, školáky a dospělé. Netradiční formou můžeme makretingově nalákat kupující, ale i děti a rozvíjet u nich vnímání všemi smysly – haptika, degustace, motorika, sluch. Jsou jimi například plastové knihy, které pískají, knihy z pěnového materiálu vypadající jako silueta autobusu, traktoru či nějakého zvířete, leporela z lepenek, z kterých jde postavit ohrada, papírové knihy, které se při otevření stanou více rozměrnými (říkáme jim pop up knihy), knihy s posuvníky, s místy, které vydávají zvuky, knihy, které jdou rozložit. V neposlední řadě ty klasické, které jsou nejvíce časté a díky klasičnosti obracení jednoduchých stran vydrží nejdéle. Všechny tyto formy posouvají děti od zábavy k vědě.

Obr. 3. Knihy a jejich odlišné formy

1.1.5 Funkce literatury pro děti a mládež

Jakékoliv literární dílo by mělo splňovat tři funkce a to estetickou, poznávací a výchovnou. U literatury pro děti jsou funkce přizpůsobené jejich potřebám a možnostem. Dětský čtenář

se následně rozvíjí na základě různých podílů funkčnosti po smyslové stránce (haptika, degustace, motorika, sluch).

Největší důraz, je kladen na stránku estetickou, která ovlivňuje představivost, fantazii a emoce. Malého čtenáře, v ideálním stavu, učí vnímat krásno a vyvolává v něm obrazový zážitek z četby. Ten je důležitý u dětí, kterým předčítají rodiče. Ty nejsou ještě zcela schopné vnímat celý příběh a požitek z četby u nich zanechávají ilustrace, emoce a dojmy, které z dané knihy obdrželi. Funkce poznávací děti učí novému. Literární dílo by měl obsahovat určité prvky, při kterých se dítě nenásilně učí, poznává a rozeznává. Zde je však důležité reálné aspekty předem promyslet aby dítě bylo natolik mentálně vyspělé pro zprostředkování poznatků. Spisovatel i výtvarník vkládá do knihy své názory, pohled na danou skutečnost, charakter, myšlení. Tímto se v dítě učí správnému chování. Funkce výchovná byla ze začátku brána jako funkce moralizující a dlouhou dobu byla brána jako ta nejzákladnější v dětské knize. Existuje mnoho dalších funkcí, které kniha může mít, avšak to jsou již specifika pro určitou knihu. Z nich můžeme jmenovat funkci fantazijní, zábavnou, rozvíjející jazykovou hravost...

1.1.6 Ilustrace a grafická úprava

Estetickou funkci knihy zastávají ilustrace a její grafická úprava s typografií. A když je estetika u dětské knihy brána jako nejdůležitější, je úloha ilustrátora a grafického designéra ta nejpodstatnější. Jenže, když už je tomu tak, proč se vydávají knihy, které nemají dobrou vizuální kulturu? Laik potom koupí kdejakou podřadnou knihu a dítě, které si v ní pak listuje, získává neestetický výtvarný základ. Nejhorším příkladem jsou knihy z nakladatelství Levné knihy a Svojtka.

1.1.6.1 Funkce ilustrace a typografie k obsahu knihy

Ilustrace i typografie má dvě základní funkce – informativní a zábavnou. V první případě pouze informuje o čem se v knize pojednává, v druhém je zpracována zábavným, estetickým způsobem. Vždy reaguje na obsah knihy – na její daný účel. Z hlediska naučných knih je typografie a její grafická úprava skromně zpracovaná. Důraz je kladen na čitelnost a přehlednost. Ilustrace je naučná, vědecká a popisná. Pokud kniha splňuje funkci zábavnou je grafická úprava barevnější, typografie odvážnější a ilustrace odráží výši mírou výtvarný názor ilustrátora.

1.1.6.2 Druhy ilustrací

Knižní ilustrace může být realistická tak imaginativní, hlavní rozdíl je v prostoru pro představivost a v popisnosti daného příběhu. Realistická zobrazuje, co je napsáno, tento druh ilustrace najdeme v knihách pro nejmenší, jejich fantazie, není ještě úplně vyvinutá a je důležité rozeznávání určitých předmětů, zvířat, schopností atd. Na druhé straně stojí imaginativní ilustrace, kterou najdeme v knihách pro děti školního věku, dáváme jí prostor pro seberealizaci, vybudování si svých fantazií. [5]

„Ty kresby jdou někdy těsně po textu, jindy si příležitostně odskočí a zase se vrátí, nebo se ponoří a jinde vyplavou. Musí trochu naznačit a zase jako ve správné detektivce nic neprozradit. U každé knížky si rád zahrají tu procítěnou roli předepsanou textem – ale zase rád dám najevo, že jsem ten druhý, ten co tu knihu nepíše, ale jenom ji čte a přitom kreslí.“
[6]

V druhém rozdělení ilustrací jde v podstatě též o realistickou a fantazijní skupinu, nazýváme je však vědecká a umělecká tvorba. Vědecká kresba se snaží o co nejpřesnější zobrazení popisujících věcí tzv. verismus, tak aby vše bylo správně pochopeno, popsáno, na první místě nestojí vizuální stránka avšak popisná. S takovými to ilustracemi se setkáváme v naučných encyklopediích, učebnicích, odborných časopisech. V opozici vědecké ilustraci stojí umělecká, zde může výtvarník uplatnit svoji fantazii, vytvářet neznámé světy, vymyšlené postavy, předměty. Reálné věci jsou vždy jistým způsobem upraveny. Tyto umělecké ilustrace, se spojením funkce imaginativní, mají největší účinek na malého čtenáře, ten tak rozvíjí svoji kreativitu. [5]

Ilustrace též dělíme podle umístění na straně.

1.1.6.3 Grafická úprava a typografie

Neodmyslitelnou součástí veškerých knižních titulů je jejich grafická úprava, která nás může naprosto ovlivnit. Při výběru knihy v knihkupectví, se samozřejmě každý dívá, kdo je autorem textu, či ilustrací, avšak pokud objevíte knihu, která má velmi lákavý přebal, bez mrknutí oka si ji prohlížíte. Už mnohokrát se mi stalo, že jsem si koupila knihu především kvůli skvělé obálce a jejímu perfektnímu grafickému zpracování. Pravdou je, že knihy lahodící oku nás ovládají.

V čem všem spočívá úspěšná obálka knihy a úprava typografie literárního textu? Grafický designér musí správně zvolit velikost knihy, typ písma, barevnost a dopňkové grafické

prvky, ilustraci či fotografii umístěnou na obalu knihy. Vím, že většina dětských knih s fotografií na obálce působí laciným dojmem a ani u dětí není příliš oblíbená.

Typografie na obálce by neměla být příliš složitá, přehlčená, měla by naopak souznit s obsahem, ilustrací a grafikou. Zde bych uplatnila motto „méně je více“. Pro děti je důležitější ilustrace než text, proto je v knihách pro malé děti uplatňováno méně literárního obsahu na stranu. Důležitý je řádkový proklad, který je vzdušný a zjednodušuje čtení textu ale i správný výběr typu písma. U něj je uváděna velikost 12pt a výš, to ovšem neznamená stejnou výšku písmene. Písmo by mělo být kulatější s větší střední výškou písmene a mezi-slovní i znakové mezery aby nebyly příliš malé ani velké. Čím pro starší děti je kniha určena, tím můžeme zmenšovat velikost písma a texty psané na praporek nemusí mít už tak velké rozdíly v délce řádků. Pro začínající čtenáře vypadají texty jako změť mnoha tvarů, které se teprve snaží rozeznávat, to znamená, že zatím nečte celá slova nýbrž jen znaky, které následovně spojuje do slov. Jestli serifové či bezserifové písmo do dětské knihy, je zřejmé, že při takové velikosti písma a při menším rozsahu textu je výběr na estetické harmonii s obsahem knihy. Až když čtenář nečte jen znaky, nýbrž celá slova a texty v knize se skládají z odstavců a oddílů, pomůže serifové písmo, kde vzniká ze serifů pomyslná linka, která drží oko na stejném řádku.

1.2 Nakladatelství v České republice

K literatuře neodmyslitelně patří nakladatelství, která rozhodují, jaká literární díla budou vydána a kdo knihu doplní svými ilustracemi. V naší republice existuje obrovský počet nakladatelství, které vydávají výhradně literaturu pro děti a mládež. Jediné nakladatelství, které má dlouholetou i před revoluční historii, je nakladatelství Albatros. To si jako jedno z mála zachovává literární kvalitu vydaných titulů. Jelikož před rokem 1989 byly v republice daleko těžší podmínky než jsou teď, nakladatelství pro děti a mládež mnoho nebylo. Po listopadu v roce 1989 nastala mnohem větší volnost, ta měla za následek, že vzniklo mnoho nových nakladatelství pro děti a mládež. V současnosti dětské knihy vydávají i lidé, kteří nemají vzdělání a kvalifikaci v oboru literárním a výtvarném. Samozřejmě existují kvalitní vydavatelství, kterých je daleko méně než těch, které vydávají naprosto odstrašující kýčovité knihy. Kdo rozhoduje, která kniha se vydá a která ne? A kdo vybírá ilustrátory? Rozhoduje o tom někdo, kdo má vhodné vzdělání a rozumí oboru? V těch lepších případech stojí za vydáváním knih opravdový odborník, jak je tomu například v nakladatelství Baobab.

„Zřejmý rozpor snahy o jednoduchou siluetu prvního přístupu a tajné naděje, že částečná vyčínčanost v druhé tendenci přesvědčí nakladatelství o viditelné pilné práci, charakterizující výsledek. Obavy, že s tento výsledek bude lišit od původně nakladatelství předložených návrhů, které je třeba aspoň částečně dodržet,...“ [6]

Výběrem, který jsem zvolila, získáme přehled o současném stavu nakladatelství v České republice. Znamená kvantita kvalitu? Z jakých titulů vydavatelství nejvíce prosperují. Proč se vydávají reedice známých knih? Proč je nutné náročnou uměleckou literaturu pro děti a mládež dotovat? Kdo vydává nejvíce titulů pro děti? Jaké knihy byly oceněny?

1.2.1 Axióma

Ač si nakladatelství Axióma na první pohled drží dobrou úroveň a na webových stránkách vidíme nabídku knih známých a z velké části znovu vydaných kvalitních titulů, ve výsledku upravuje knihy dle svých potřeb a neinformuje o tom spotřebitele. Při prohlížení webových stránek vytváří dobrý dojem na zákazníka svojí grafickou úpravou a známými jmény autorů. I když nedávají velký prostor pro nové spisovatele a ilustrátory, reedice známých titulů poslouží dětem k poznání literatury, kterou měli jejich rodiče. Rodiče přirozeně rádi koupí dětem to, co sami znají. Samozřejmě je tento způsob v první řadě marketingový tah,

ale na tom není nic špatného. Kdo by si totiž nekoupil malé leporelo O koblížkovi, Jak šlo vejce na vandr, Otesánka či Červenou karkulku?

„Nakladatelství knih pro děti Axióma vzniklo v roce 1990. Od svého počátku se věnuje vydávání převážně původní české literatury pro děti a mládež. Cílem nakladatelství je podporovat domácí tvorbu, české autory a výtvarníky.“ [7]

Obr. 4. Výběr z knižní nabídky nakladatelství Axióma

1.2.1.1 Reedice a úpravy

Příkladem reedice je Honzíkova cesta od Bohumila Řípy, kterou ilustrovala Helena Zmatlíková. U tohoto případu, vzhledem k ilustracím, si nejsem jistá, jestli rodiče knihu koupí, protože ji znají. Helena Zmatlíková byla kvalitní ilustrátorkou, což způsobilo velký zájem o její ilustrace a následné vydání mnoha knih. Mnoho dětí ji nemělo rádo jen proto právě kvůli těmto důvodům. Například sklábikář, který každý den ve škole otevírali.

Diplomovou práci Zdenky Vavruškové z roku 2006 na téma „Má se literatura pro děti a mládež upravovat?“, jsem získala informace o tom, jak se v dnešní době upravují texty do knih, a jak taková reedice knihy nemusí být vždy věrnou kopií díla původního. Děje se tak proto, aby děti lépe pochopily obsah a jazyk. (Texty se upravují i z politického důvodu, který zůstává být nevyřčený.) Axióma není samozřejmě jediným nakladatelstvím provádějící opravy, ale je jedním, které o tom kupující či následné čtenáře ani neupozorní. V tiráži nenajdeme žádnou poznámku o opravách. Vavrušková čerpá částečně z článku „Cenzura pro děti 21.století“ od Krystyny Wanatowiczské, který vyšel v časopise Týden. [1]

„Vždyť se ty změny dělaly hned po revoluci, tak nevím, proč se tím zabýváte a šťouráte do toho. Potřebujeme pozitivní reklamu a vy nás určitě chcete kritizovat.“ Jitka Novotná [8]

Spojumatelkou nakladatelství Axióma je dcera Bohumila Řípy Jitka Novotná. Ta jako dědička vlastní autorská práva na Říhovi texty, avšak s názornou ukázkou ihned pochopíme, že do díla zasahuje víc než by bylo třeba. Zajímavé je, že je Říhovou dcerou a tak by právě ona, měla chápat jedinečnost díla a bránit otcovo dědictví, před nadbytečnými opravami.

Ukázka z upravené Honzíkovi cesty:

„Čí je to kůň? [...]“

„Ten není náš. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“

„A dědečku,“ zamyslel se Honzík a díval se na pole, která nechávali za sebou. Honzík najednou nevěděl, jak by se zeptal. Nikde nikoho neviděl, a přece mu připadalo, že na nich někdo pracuje. [9]

Ukázka z původního díla:

„Čí je to koník? [...]“

„To je družstevní.“

„Co je to družstevní?“ vyptával se Honzík. Tomuhle zvláštnímu slovu nerozuměl.

„To znamená, že patří všem lidem v Koníkovících. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“

„A dědečku,“ zamyslel se Honzík, „co je ještě družstevní? [10]

Za povšimnutí stojí i grafická úprava obálky Honzíkovi cesty. První ukázka je z roku 1972 od nakladatelství Albatros, další tři postupně vydává Axióma. První obálka je více než nosná, promyšlená a graficky velice pokroková. Absolutně nechápu, proč se snaží Axióma obálku měnit. U druhé mi moc nesedí typ písma, který je použitý a navíc ten červený proužek. Vypadá jako zabalený dárek. U další se navrací, i když ne zcela, k původnímu uspořádání, ačkoli celá typografie je tak trochu učebnicová, kniha v tomto případě vyznívá jako čítanka pro školáky. U poslední se Axióma snaží přizpůsobit ilustrace dnešním dětem, kniha rázem získává laciný vzhled. Zároveň vidíme i jak se snaží zachovat barevné rozložení – zelená v dolní části, modrá v horní. To je jen pouhým špatným pokusem reflektovat původní dílo do nové úpravy. Obálka vyznívá jako levný časopis a tím nereflektuje opravdovou hodnotu díla.

Obr. 5. Obálky Honzíkovi cesty

Po těchto literárních a grafických úpravách se nabízí i otázka, jestli se zasahuje do ilustrací, samozřejmě u nich by šlo o daleko složitější zásah. A jsou takovým zásahem i barevné změny způsobené tiskem a jejich odlišný podkladový papír? O samotných zásahových úpravách ilustrací jsem nenašla ani zmínku. Avšak se upravuje jejich barevnost, se snahou přiblížit se barevnosti originálů. V současnosti, kdy se vše připravuje v počítači má předtisková příprava rozdílný postup. Dříve se knižní strany připravovaly přímo před tiskem na ofsetový astralón, reprodukce ilustrací tak byla věrnou kopií. Barevné odlišnosti kreseb v knize rozpozná i laik, který má před sebou původní i znovu vydanou knihu. Proč se tento způsob prosadil? Při tisku zrychluje proces a v samotné tiskárně s knihou nemají tolik práce. Technika nám tak zprostředkovává jednodušší proces, kvalita však zaostává.

1.2.2 Artur

Nakladatelství Artur stejně jako Axióma vzniklo v roce 1990. Zaměřuje se převážně na literaturu pro děti výhradně s ilustracemi Heleny Zmatlíkové. Podporuje z velké části českou spisovatelskou scénu, objevují se známí autoři jako Václav Čtvrtek, Jaromír Erben, Božena Němcová, z těch méně známých například Ivona Březinová, Marie Kubátová, Nataša Tanská a mnoho dalších. O rozmanitost vydaných titulů se snaží rozsahem od klasických pohádek k těm moderním. Od roku 2001 rozšířilo vydavatelskou činnost o edici věnovanou divadlu, nalezneme i několik publikací pro dospělé. Další činností nakladatelství je zprostředkovávání autorských práv ilustrací Heleny Zmatlíkové. [11]

„Důraz klade na kvalitu produkce, nikoli na množství vydaných titulů.“ [12]

1.2.2.1 Ilustrace a názvy

Opravdu jsou ilustrace Heleny Zmatlíkové tak oblíbené a kvalitní? Nepřipadají dětem postavy s jejich velkýma očima a kulatými obličejí strašidelné? Používá ve všech svých kresbách obrysovou linku a tak vypadají jako omalovánky, je to právě to, co si zákazník vybere? Měly by děti vyrůstat na tvorbě Zmatlíkové? Nebo je vydávání knih s obrázky Zmatlíkové čistě otázka autorských práv a jejich levného využívání? Proč se neobjevují kresby od jiných autorů? Když už se Artur snaží o „kvalitní texty“/ta samá citace/ od různých spisovatelů, proč se neobjevují i kresby od dalších kvalitních ilustrátorů?

A navíc, nepletou názvy knih konzumenty? Pozastavila jsem se nad knihou s názvem „Hrnečku, vař!“ s malým podtitulem „Pohádková kuchařka“ od Ivony Březinové. Jak všichni

víme, pohádka „Hrnečku, vař“ je jednou z nejznámějších děl pro nejmenší. Využívání tohoto názvu pro jinou knihu je matoucí. A je to vůbec morální?.. [11]

Obr. 6. Výběr dětských knih z nakladatelství Artur

1.2.3 Albatros

Je nejstarším českým nakladatelstvím, které se již od svého vzniku věnuje literatuře pro děti a mládež. Založeno bylo v roce 1949 a dvacet let působilo na trhu pod jménem Státní nakladatelství dětské knihy. Současně se oficiálně nazývá Albatros nakladatelství a.s.. Jeho vydavatelká činnost je rozsáhlá, neinklinuje jen k některým žánrům. Za dlouhá léta existence vydalo nakladatelství více než deset tisíc titulů přesahující tři stá padesát miliónů výtisků. Vydává knihy od českých autorů ale i od zahraničních. Z těch nejznámějších českých jmenujeme Václava Čtvrťka, Jana Wericha, Jiřího Žáčka, Josefa Ladu, Ondřeje Sekoru a mnoho dalších. Ze zahraničních titulů poznamenejme, že jako jediný v České republice má Albatros práva na vydávání díla Harryho Pottera od J. K. Rowlingové v současné době tak oblíbeného fantazijního příběhu. Ročně vydá okolo 130 knižních titulů, mezi které patří i Polámal se mraveneček, Mikeš, Malý princ, pohádky o Krtkovi, nalezneme i knihy ve slovenštině či přeložené knihy pro nejmenší do anglického jazyka př.: „Little Mole and His Little Car“ (Krtek a autíčko).

Obr. 7. Výběr dětských titulů z nakladatelství Albatros

„U nás si vyberete od leporel pro nejmenší přes poezii, pohádky, knížky pro začínající čtenáře, literaturu populárně-naučnou a vzdělávací až po fantasy, detektivní příběhy i komiksy. Knížky bohatě barevně ilustrované i příběhy pro zdatnější a náročnější čtenáře. Vstupte a přesvědčte se!“ [13]

„V roce 1964 jsme byli jedním ze 7 světových zakladatelů veletrhu dětské knihy v italské Bologni.“ [14]

Albatros můžeme označit jako jedno z nejpřednějších nakladatelství u nás, jeho široká nabídka děl, jak českých tak i zahraničních, nám zajišťuje velký výběr z knižní tvorby. Díky vydávání knih ze zahraničí se k nám dostávají hodnotné tituly, jejímž příkladem by mohl být výše zmíněný Malý princ od Antoiného de Saint-Exupéryho. Ale nemůžeme Albatros z hlediska výtvarného označit za nakladatelství plné hodnotných obrazových materiálů. Vedle předních českých ilustrátorských velikánů (Zdeněk Miler, Adolf Born, Josef Lada...) nalezneme i méně kvalitní „ilustrace“. Tím se stávají Krakonošské pohádky s fotografiemi, u těchto typů knih si vždy říkám: „ Jsou fotografie v dětských knihách přínosné?“. U Krakonošských pohádek je fotografická cesta tou nejjednodušší, ovšem pokud kniha nepřinese nic nového oproti samotnému večerníčku, je vůbec třeba? Jediný přínos vidím v čtení knihy oproti dívání se na televizi. To samé platí o knihách, které jsou vydané po uvedení úspěšného filmu. Existují příklady kvalitních fotografií jako ilustrací a v současnosti vznikají i trojrozměrně (např. prostředí se vytvoří z plastelíny a vše se nakonec vyfotí).

Všechny tyto skutečnosti nevyklučují, že si Albatros, zároveň s Knižním klubem, odnesl v loňském roce nejvyšší počet ocenění Zlatá stuha. V letošním roce už získal dvě nominace na Magnesii Literu. [18]

1.2.3.1 Albatros Media a.s.

Dnes je vydavatelství Albatros součástí mediální společnosti Albatros Media a.s., která zprostředkovává široké spektrum knih, audionahrávek a videí. Soustřeďuje devět nakladatelství z nich jmenujme BizBook, Coobook, Computer Press, XYZ a další.

1.2.4 Baobab

Je současné, malé, alternativní nakladatelství nejkrásnějších knížek pro děti a mládež vzniklé na počátku 21. století. Záměrně píše nejkrásnějších, protože tituly, které nakladatelství vydává, mají vysokou uměleckou úroveň. Z literární stránky se zaměřují na původní

texty a hodnotné překlady. Oproti Arturu či Albatrosu spolupracují zcela se současnou nastupující uměleckou scénou, ilustrace Zmatlíkové, Milera, Borna tu nenaleznete. Spolupracují také s občanským sdružením Ilustrátoři vzniklém v roce 2009. Nakladatelství vyplňuje tolik potřebnou mezeru v oblasti současné umělecké náročné literatury. Působení v této sféře není nejjednodušší a nejlevnější, provoz stojí především na grantové státní podpoře. Každý rok tak mohou vydat okolo pěti, šesti knih. S porovnáním 130 titulů vycházejícího v Albatrosu je tento počet malý ale o to kvalitnější. I když je Baobab prvotně myšlen jako nakladatelství pro děti a mládež, myslím si, že všechny knihy by se mohly stát neintencionální literaturou pro dospělé, ve smyslu výtvarné úrovně děl. Tak esteticky vyspělá knižní díla by měl vidět každý. Knihy, které vydává si jednoduše můžeme zakoupit přes internet na stránkách www.gplsg.cz. Ojediněle je nalezneme i v kamenných knihkupectví, ve vybraných kavárnách či designových obchodech.

Vydavatelství Baobab spolupracuje se současnou uměleckou scénou ilustrátorů. Zmíňme například Petra Šmalce, Terezu Řičanovou, Alžbětu Skálovou, Juraje Horvátha, Terezu Horváthovou, Jitku Petrovou, Dagmar Urbánkovou, Doru Dutkovou a mnoho dalších. [15]

Jak je Baobab vyjímečný přibližují i textem, který o sobě píše na webových stránkách v sekci Události, O Baobabu:

„O baobabu (zápisky z našeho domu)

Baobab je velký strom, to nejspíš všichni víte. Je tak velký, že se do něj vejde třeba celá domácnost. A říká se o něm, že je kouzelný. Jeho obrovské květy tedy rozhodně opylují netopýři, to už je dostpodivné, nemyslíte? A pak je Baobab také nakladatelství. A to je, na rozdíl od toho afrického stromu, úplně maličké. Vejde se na jeden stůl. Nevěříte? U toho stolu stojí židle. Z okna je vidět stará kamenná zeď v zahradě. A na té židli sedí táta. Nejdřív nakreslí obrázky, nebo mu je někdo pošle v obálce, potom kouká do počítače a dává všechno dohromady. (Tak to alespoň říká.) Jak to dělá, to vám nepovím, ještě jsem na to moc malej. Někdy si k němu přisedne máma a něco spolu kují. Apak tam zase sedí ona a táta nás hlídá, abysme nezlobili. A máma sedí a dívá se na tu kamennou zeď venku. My ji v tu chvíli nesmíme rušit. Samozřejmě že to není jen tak, nerušit ji, když se se Sašou a Rozinkou pořád pereme. A u prání člověk občas musí křičet... Ale je fakt, že když to zvládneme, za pár dní nám pak přivezou z tiskárny knížky. Jsou celé voňavé, je v nich spousta obrázků a my si je prohlížíme a čteme pořád dokolečka... To je všechno, co jsem vám chtěl říct o baobabech. Váš Max“ [15]

Promyšlený, dvojsmyslný, literárně vyspělý text, zároveň přizpůsobený dětskému světu, to je Baobab. Kráčejí svojí vlastní úzkou pěšinou, která vede k mnoha ocenění v Nejkrásnější dětské knize, Magnesií Literou, Zlatou stuhou, cenou Josefa Hlávky,... Neoficiální komunikace, přátelské texty, znějící jako od rodinného krbu. Krásné barevné, veselé i umírněné, umělecky vyspělé originální knihy. Jejich publikace mohou konkurovat lektérským zahraničním vydavatelstvím.

Obr. 8. Výběr knižních titulů z nakladatelství Baobab

V roce 2005 dostala ocenění Nejkrásnější kniha Šmalcova abeceda, téhož roku Zlatou stuhu získal Modrý tygr od Terezy a Juraje Horváthových. Absolventka pražské VŠUP Darja Čančíková Bogdanová a Alžběta Skálová jsou držitelkami ceny Nejkrásnější kniha, Alžběta i ceny Josefa Hlávky...

Knihy nakladatelství dělí třemi způsoby. První skupina obsahuje obrazové knihy s ilustrovanými textovými příběhy. Obrazové doplňují textový příběh, ale větší část knihy zaujmají ilustrace, celostránkové, textu je méně. Příkladem takové knížky je Můj medvěd Flóra (dotisk) od Daisy Mrázkové či Album lidí od Blexbolex. Ilustrované textové knihy se již od prvopočátku věnují textu, který doplní fantastickým světem kreslíře. Podstatná část knihy je textová. Ty dále dělíme na realistické a imaginativní. Krásným příkladem je kniha Zpátky do Afriky! od Jiřího Dvořáka s ilustracemi Alžběty Skálové. Druhé dělení je podle věku čtenáře (to jsme si ale už vysvětlili, že jde spíše o orientační rozdělení), kategorie: 0–3; 4–7; 8–12; 13 ½–? a Pro celou rodinu. Posledním – jedinečným dělením jsou skupiny Baohemia, Baosvět, Big Bao, Mi. Mo, 13 ½, Jiné, Neknihy. Postupně jsou to – původní

knihy z Baobabu, světová obrazová kniha, velké romány pro velké čtenáře, o dětství pro dospělé i děti, edice pro dospívající, edice K/raj a nezařaditelné knihy, poslední jsou hry, pohledy, noviny a trika. Podle třetího dělení se jako nakupující můžeme dobře orientovat. [15]

Na internetových stránkách se můžeme dostat i do bloku baobabu. Nic velkého v něm nenalezneme, očekávala jsem nápaditý, inspirativní blok (stejně takový jaký je text o Baobabu), světlý okamžik přišel v podobě jediného psaného textu, který je však z konce loňského roku. Název „Tenhle týden“ bez data je ale tak matoucí:

„Vznikla nadace Miroslava Šáška. Z peněz se budou vydávat jeho knihy. První Paříž. Čekali jsou nato dva roky. Podepisujeme papíry. Ozvaly se Polky, že by chtěly polské vydání.“ ... „Juraj rozklesluje animace v ledovém pokoji: zapomněli jsme zavřít okno a noci jsou chladné. Všichni máme rýmu.“ ... [16]

Každoročně pořádá Baobab nepřebernou řadu kulturních akcí. Autorské čtení, výstavy, divadelní představení, workshopy, koncerty, které jsou určené jak pro děti tak pro dospělé. Nezůstává jen na poli české produkce, organizuje výstavy i v zahraničí – zatím proběhly výstavy v Japonsku a Francii.

Obr. 9. Fotografie z akcí Baobabu

K přesvědčení o všeobecném vědomí Baobabu, jsem vytvořila internetový dotazník, kde jsem kladla otázku: „Slyšel/a jste někdy o nakladatelství Baobab?“. Respondenti byli převážně ve věkové hranici 16–45 let, tedy většina věkové skupiny rodičů, kteří by mohli mít malé děti. Bohužel jejich odpověď byla ze 3/4 ne. I když v dnešní době počítačů a internetu je vše daleko lépe dostupné, a internetový obchod se stává čím dál populárnější, se čtenáři stále uchylují ke koupi knih ve známém kamenném obchodě, kde z velké většiny knihy z nakladatelství Baobab nejsou dostupné. Oproti této otázce jsem postavila dotaz „Znáte ilustrace Heleny Zmatlíkové?“, 3/4 respondentů odpovědělo ano. [17]

1.2.5 Fragment

Vznikl v roce 1991 pod původním názvem Jan Eisler–Fragment, v roce 2007 byl přejmenován na Nakladatelství FRAGMENT s.r.o.. Patří mezi největší nakladatelství u nás, od svého vzniku již vydalo okolo 1700 titulů všech literárních žánrů. Jejich knihy nalezneme i na zahraničním trhu, vlastní svoji slovenskou pobočku v Bratislavě. Ačkoli není nakladatelstvím, které bylo prvotně myšleno jen pro děti a mládež, působí na scéně dětské literatury obstojně díky počtu vydaných titulů.

Obr. 10. Knihy s ilustracemi Ladislavy Pechové, Olgy Čechové, Antonína Šplíchala, Otakara Čemuse

V nabídce literatury pro děti a mládež nalezneme knihy známé, jako jsou Broučci od Jana Karafiáta, avšak ne s ilustracemi Jiřího Trnky ale od Ladislavy Pechové. Z důvodů, které mi nejsou jasné z výtvarného pohledu, ilustruje Pechová naprostou většinu titulů pro nejmenší. Dále z českých jmen se objevují ilustrátoři Olga Čechová, Antonín Šplíchal, Otakar Čemus. Knihy jimi ilustrované nemají uměleckou hodnotu. Kulaté velké oči, jejich nepřítomné pohledy, úsměvy postaviček vypadají jako by požili omamnou látku. Mezi výběrem knih jsou tři od Václava Čtvrťka: Cesty formana Šejtročka s ilustracemi Zdeňka Milera, Čtení o vepříkovi a kúzletu ilustrované Alenou Ladovou, Cipískova loupežnická knížka s kresbami od Radka Pilaře. Další knihy jsou od zahraničních spisovatelů i ilustrátorů. Fragment dále vydává učebnice a podpůrný materiál do škol, vznikl tak Knižní klub Fragment (KKF), se kterým spolupracuje více než dva tisíce základních škol. Těmto základním školám nabízí svoje produkty s určitou slevou. Od dubna roku 2009 začal Fragment vydávat i časopis, s názvem Kouzelná školka (pro děti od 3 do 6 let), který je inspirovaný a nazvaný podle dětského pořadu v České televizi, ta na tento název zprvu přistoupila a „již po pár měsících uzavřenou smlouvu bez udání důvodu vypověděla“. (Díky nevalné úrovni grafického zpracování se mi zdá tento počín ČT oprávněný.) Nakladatelství ani tento krok nezastavil a tak časopis přejmenovalo na Báječná školka. Od počátku roku 2010 vydává Fragment časopis pro děti od 7 do 11 let s názvem Smajlík „nabitý spoustou zábavy a za-

jímavých informací, v němž si každý najde to své“. Nevím přesně, v kterém roce se to stalo, ale pamatuji si časopisy pro děti s grafickou kulturou, s milými ilustracemi, které udržovaly grafický styl v celém časopise. Nyní je každá stránka jiná, přehlčená, s velkým počtem použitých fontů, barev, fotografií na předních stranách, dětský časopis jakoby se snažil přizpůsobit magazínu pro dospělé.

Fragment získal ale četná ocenění, avšak ani jednou ne za umělecky přínostnou dětskou knihu. V roce 2010 získalo nakladatelství v soutěži „Nejlepší podnikatel, manažer a firma ČR“ plaketu Top Czech Quality 2010 a certifikát Top Czech Quality 1. stupně. Nakladatelství jde spíše o výdělky, obraty a prodejnost, výtvarná kvalita pokulhává. [19]

Obr. 11. Knihy od Václava Čtvrtky s ilustracemi tří ilustrátorů

1.2.6 Meander

Druhé z alternativních nakladatelství u nás produkující umělecky náročnou nezaměnitelnou literaturu pro děti a mládež. Spolupracuje se současnými českými i zahraničními autory. Knižní produkce je dělená do tří edic. První Modrý slon je umělecká edice, která je spisovatelem i ilustrátorem signována a očíslována. Druhá edice Pražské legendy je vydávána v češtině i v cizích jazicích. Třetí ediční skupina Pro Emu produkuje komiks, český i světový. Knihy jsou v obrovském rozpětí umělců „začínajících i těch legendárních, od Havla přes Magora, Brabence a Wernische až po Petra Nikla nebo Radka Malého“. [20]

Oproti Baobabu, se kterým můžeme Meander srovnávat, však kolísá kvalita knih, například Petra Nikla Záhádky je vyspělou, originální, uměleckou, graficky dobře zpracovanou knihou, která byla i oceněná Zlatou stuhou IBBY 2007 (krásná kniha jako celek), Magnesii Literou za dětskou knihu a Knihou roku 2008. V roce 2008 získala také ocenění Nejkrásnější kniha ČR 2008. Její grafickou úpravu a typografii zpracoval Robert V. Novák. Oproti tomu kniha Vrány z Hruškovic od Aldouse Huxleya s ilustracemi Jiřího Sopka, vypadá nešťastně - typografie v pásku na přebalu nic neříká, nalepená na kresbě, jakoby ke knize ani nepatřila.

„Krásné knihy chytrým dětem i jejich rodičům!“ [20]

Spolupracují se zvучnými jmény výtvarné scény a to Františkem Skálou, Petrem Niklem, Jiřím Sopkem, Pavlínou Řezníčkovou, Matějem Formanem a dalšími.

Meander ve spolupráci s Památkovým úřadem organizuje festival „Děti, čtete!“ s podtitulem Projížďka na koníkoví příběhů. V průběhu festivalu můžeme shlédnout divadelní představení či výstavu ilustrací, poslechnout si autorská čtení či zúčastnit se výtvarných workshopů. Součástí jsou také hudební vystoupení a filmové produkce. Každý první čtvrtek v měsíci Meander pod vedením nakladatelky Ivy Pecháčkové spolu se smíchovským Švandovým divadlem pořádají literární večery - Kafárny, které se obsahově mění - od autorských čtení, křtu knih až po soutěže pro děti. [20]

Obr. 12. Knižní tituly z nabídky nakladatelství Meandr

1.2.7 Další nakladatelství

V České republice existuje mnoho dalších vydavatelství věnující se dětské knize. Jedni se snaží o kvalitu knih a daří se jim to, druzí se snaží s průměrným výsledkem, třetí vsázejí na znovu vydávání starých titulů, či reedici, poslední jdou v první řadě po podnikatelském úspěchu a výtěžku.

Vyjmeme některé z nich. Odstrašující příkladem je nakladatelství Levné knihy, střední cestu si zvolilo nakladatelství Thovt, Popokatetepel zase neví, jak se vydávání knih uchopit. Egmont a Jota vsadili na popularitu zahraničních titulů či titulů vytvořených ze seriálových hitů. Nakladatelství Trnka vydává výhradně knihy s ilustracemi Jiřího Trnky.

Obr. 13. Dětské knihy z nakladatelství Levné knihy, Thovt, Popokatetepel, Egmont, Trnka

1.3 Ilustrátoři

Jelikož k dětské literatuře neodmyslitelně patří ilustrace, v této třetí části práce, si představíme několik vybraných současných, mladých, českých ilustrátorek, které mě buď svojí tvorbou nesmírně zaujaly a nebo ty, které se věnují ilustraci zvířat a přírody do autorských, zábavných knih, ale i do knih naučných. Jsou inspirací pro mě samotnou a věřím, že kdyby o nich věděla široká laická veřejnost, byla by přínosem i pro ně. Vybrala jsem Alžbětu Zemanovou, Alžbětu Skálovou, Lídu Šámalovou, Radanu Přenosilovou a Jitku Petrovou. Všechny pět žen je součástí občanského sdružení Ilustrátoři.

1.3.1 Alžběta Zemanová

Nejmladší ilustrátorka z mého výběru, která je ještě stále studentkou ateliéru Ilustrace a grafiky u Juraje Horvátha na pražské VŠUP. Současně s Alžbětou Skálovou tvoří dvě třetiny výtvarné skupiny NAPOLI. Nemá dosud žádnou vydanou knihu jen s jejími ilustracemi, ale to se jistě v nejbližších letech změní. Její dosavadní tvorba se pohybuje okolo autorských knih a volné grafiky. Kombinuje především černou perovou kresbu s vodovými barvami značky Ecoline. Barevností je střízlivá, ale zábavná, upřednostňuje zajímavé, výrazné kombinace barev menšího počtu. Její kresby jsou mi hodně blízké, a to díky černé kresbě a osobitému písmu, které si tvoří do autorských knih. [21]

Dvě díla mě zaujaly svojí zvířecí náplní, ale i zpracováním. První se jmenuje Adresát neznámý. V tomto rozkládacím dopise se ukrývá lesní svět se svým příběhem. Alžběta využívá jednoduché barevnosti: černá, zelená, modrá, červená a podkladový papír. Složený dopis, oproti ukrytému světu, vypadá nenápadně, nenapovídá, co velkého se skrývá uvnitř, při otevření nastává okamžik milého překvapení. Z jedné strany na nás čeká obrovský listnatý strom se zvířátky a otevírajícími okýnky, které napoví více o tom, co se na stromě odehrává. Ústřední postavou dopisu je malý, zvědavý jezevec. Z druhé strany vidíme komiksová okénka s jezevcem – o tom, co dělal, koho potkal, co viděl. Zvířata jsou stylizovaná, částečně odpovídají skutečnosti. Tato rozsahově malá autorská „kniha“ by potěšila nejen dítě ale i dospělého. Druhé dílo s názvem Byl jeden staroušek z Gothaje má reálné tvary ptactva, barevnost je upravená a zajímavě vyřešená. Autorská kniha je tištěná sítotiskem a tak je využito překrývání barev. Při tisku byly použity tři barvy a čtvrtá vznikla smícháním oranžové a modré. Opět použila své vlastní ručně psané písmo. Písmo takto zvolené, dobře reaguje na ilustrace a stává se její součástí. Rukopis Alžběty tak získává svoje

vlastní poznávací znaky. I když způsob kresby je u obou knih jiný, obě mají také něco společného – vyspělou kompozici, ruční písmo a barevnou škálu čtyř odstínů.

Obr. 14. Alžběta Zemanová: *Adresát neznámý* a *Byl jeden staroušek z Gothaje*

1.3.2 Alžběta Skálová

V této kapitole se dostáváme k mé nejoblíbenější mladé ilustrátorce, která již vydala pár knih a získala i několik ocenění. Studovala na pražské VŠUP, v ateliéru Filmová a televizní grafika a v ateliéru Ilustrace a grafika. Je součástí sdružení NAPOLI a byla i při vzniku Koprbooks. Je také součástí občanského sdružení Ilustrátoři a Naugallery. Věnuje se autorským knihám, ilustruje, maluje, zabývá se i volnou grafikou, tvorbou objektů a šití hraček. Pod nakladatelstvím Baobab vydala čtyři knihy, z níž zmíníme Zpátky do Afriky, Poklad starého brouka. Ilustruje ale i pro nakladatelství Albatros a další. Pod záštitou Arbor vitae vydala knihu Pampe a Šinka, která získala ocenění Magnesia litera 2011 a cenu Josefa Hlávky v roce 2008. Další oceněnou knihou je Pětá medánek, který získal označení Nejkrásnější česká kniha roku 2009 v kategorii knihy pro děti a mládež. Ten byl vydán za působení v Koprbooks. Mezi ocenění, které získala patří i Zlatá stuha. [22] Vystavovala i na Bienále ilustrací v Bratislavě. Jak nám její jméno napovídá, narodila se v umělecké rodině Františka Skály a Evy Skálové, její dědeček je František Skála st. a bratr František Antonín Skála. Celá rodina se úspěšně pohybuje na poli výtvarné scény. Otec F. Skála v rozhovoru pro český týdeník Naše rodina o tvorbě svých dětí říká: „*Jejich dětská hra – oba měli k umění blízko – vlastně přerostla v profesionální práci.*“ [23]

Obr. 15. Alžběta Skálová: Pampe Šinka

Z tvorby Alžběty vyberme tři knihy, první je oceněná knížka Pampe a Šinka. Autorka zde kombinuje více způsobů ilustrace, její kresby jsou dělány způsobem koláže, kdy kombinuje části fotografií s kresbou, ale velice citlivě, ilustrace pak působí jako fungující celek. Podobným způsobem pracuje i její otec. Barevnost je na některých stranách umírněná, někde vícebarevná, v technice i barevnosti nalezneme odkaz předních českých ilustrátorských velikanů jako je např. Adolf Born. Převládají jemné barevné přechody před linkou a sytou barvou. Skálová, stejně jako Zemanová, vkládá do knihy své písmo, ale nepoužívá

jej na celý literární obsah knihy, kombinuje písmo ruční i vysázené v počítači. Vytváří další rozměr a dělí přímou řeč od doplňujícího vyprávění. Stylizace jejich zvířecích postav spočívá v typicky protáhlém nose-čumáku, umístěného proporčně na hlavě níž.

Druhá vybraná kniha je *Péťa medánek*, který svojí malou velikostí působí roztomile. Barevnost jeho obálky se může lišit, existuje tónovaná do jemně fialova a několik odstínů béžové. Náklad knihy je dvě stě kusů, všechny jsou tištěny sítotiskem a ručně šity – každá se tak stává originálem. Vnitřní uspořádání ilustrací je spíše takový rozkreslený komiks, černobílý bez textu, s velmi jednoduchým příběhem, u kterého se ale každý zasměje. Péťa totiž, čeká návštěvu, ale jediný zákusek, který má, s chutí sní, nastává tedy okamžik, kdy se snaží upéct nový, těsto se mu ale nedaří, nakonec jej přepere, vloží do pečicí trouby, při vyjímání dobroty nastává ale další překvapení.. a jak to vše dopadne?.. Samozřejmě dobře. Příběh zaujme i díky všednosti příběhu. Stylizace postav je vtipná, příběh probíhá s lehkým nezávažným humorem, zvířata mají typický protáhlý nos a milý obličej. Péťa získal ocenění Nejkrásnější česká kniha v kategorii pro děti a mládež. Zde se ale nabízí otázka, jestliže knihu hodnotí dospělá komise, je Péťa opravdu knihou pro děti? [24]

Obr. 16. Alžběta Skálová: *Péťa Medánek*

Kniha, kterou si dále od Skálové představíme se jmenuje *Zpátky do Afriky!* Vydalo ji nakladatelství Baobab a text napsal Jiří Dvořák. Zde se autorka oprošťuje od jejich typicky protáhlých čumáků zvířat, stylizace je více realistická, barevnost je veselejší oproti předchozím knihám, ale stále pastelová a poetická. Hlavní nadpisy si sama ručně píše, důležitý a textově rozsáhlejší příběh je již sázen serifovým typem písma.

Anotace: „*Papoušek Jára z pražské zoo se rozhodl, že práskne do bot a malou klec vymění za Afriku. Dá dohromady partu kamarádů a vypráví se na dalekou cestu. Jestlipak tramvaj uveze slona? Umí fenek čůrat jako pes? Kolik ryb unese pelikán v zobáku? Jak si může žirafa přivydělat na lodní lístek? Trpí kobra mořskou nemocí? To všechno je ukryto v této knížce do malé kapsy...* [25]

Obr. 17. Alžběta Skálová: Zpátky do Afriky!

1.3.3 Lída Šámalová

Na tuto ilustrátorku můžeme narazit díky její razítkové tvorbě, které se v současnosti nejvíce věnuje, na nákupním serveru www.fler.cz, kde svá autorská razítka volně prodává. Samozřejmě je i členkou občanského sdružení Ilustrátoři. Jako jediná z mého výběru nemá vystudovanou Vysokou školu umělecko-průmyslovou v Praze, ale Vyšší odbornou školu se zaměřením na grafický design. U svých razítek využívá tiskovou metodu linoryt, která se při dnešní technické vyspělosti, pomalu ale jistě, z ilustrací vytrácí. Zajímavostí ale je, že její prodejní razítka jsou již vyřezávaná laserem z linorytové předlohy. Jak sama píše, je to kvůli zvládnutí výřezu všech detailů v menší velikosti. Tématem na těchto razítkách jsou zvířata, tvarově realisticky pojatá, bez zbytečných detailů, jednoduše vystihnutá. Lída se ovšem nevěnuje jenom tomtu způsobu tvorby, v jejím portfoliu nalezneme i počítačové ilustrace, rukou kreslené, i tvořené tiskovými technikami - jako je třeba suchá jehla.

„Ráda zkouším nové možnosti a postupy, ale využívám také klasické grafické techniky..“
[26]

Obr. 18. Ilustrace Lídy Šámalové

Díla nejsou tolik nápaditá a vtipná jako u předešlých ilustrátorek, zajímavé mi přijde hlavně to, jak jsou její zvířata tvarově realisticky pojata, její tvorba je spíše naučná. Nevytváří však vědeckou ilustraci, její kresba zvířat je sice reálná, ale vždy má v sobě i určitou dávku stylizace. Do díla nepřináší humor, ale pravdivou a leckdy popisnou skutečnost. Z velké části vytváří ilustrace do učebnic a pracovních sešitů, kde opět využívá linorytů, které následovně v počítači dovybarvuje. U tohoto vybarvování jde už o takové omalovánky a tento způsob mi k linorytovým zvířatům moc nesejde, možná kdyby vybírala příjemnější barvy, které k sobě na pohled ladí, výsledek by vypadal lépe.

1.3.4 Radana Přenosilová

Má vystudovanou VŠUP obor Ilustrace a grafika, kde ji vedl Juraj Horváth. Její tvorba je světlým okamžikem v nakladatelství Axióma, spolupracuje také s vydavatelstvím Baobab, Albatros. Ilustrace maluje z velké většiny akrylovými barvami, a to je na její tvorbě jedním z poznávacích znaků. Pro Axiómu vytvořila Dětský slovník (česko–anglický), který je ovšem kreslen, velmi citlivě, v grafickém programu na počítači. O této publikaci a o knize Minimax a mravenec se budu dále detailně věnovat. Jsou to dvě od sebe svým výtvarným vyjádřením naprosto odlišné knihy, jedna vydaná nakladatelstvím Axióma, druhá v Baobabu. Jedno mají společné, obě knihy malého čtenáře učí novému a mají vysokou estetickou úroveň. [27]

Knihy Dětský slovník z nabídky Axiómi, splňuje přesně požadavky obrazového slovníku pro děti. Z hlediska souznění ilustrace a typografie ale vidíme, jak spolu tyto dvě části nevytváří celistvý dojem. Není však tento fakt u slovníku lepší variantou, než kdyby text byl součástí ilustrace? Stává se tak přehlednějším a čitelnějším. Nic ale nezmění skutečnost, že typografie obálky, by mohla být lépe zpracovaná. Proč se do dětských knih stále sázejí rozkolísaná písmenka, a používají prostřídání barvy? Obecně ale práce Radany jako ilustrátorky je kvalitní, propracovaná, jednoduchým způsobem nakreslená, celé ilustrace jsou krásně přeplněné postavami, věcmi. Každá strana je tématicky postavená, jednou se objevíme v obchodním domě, v divadle, na pouti nebo třeba doma v obývacím pokoji. Děti tímto slovníkem rozvíjí svojí zásobu českých slov a zároveň se učí svá první anglická slovíčka. Barevnost kreseb je veselá, příjemně laděná, občas některá z barev zazáří. Stylizace postav je zajímavá z hlediska dospělého a dítěte, ti se objevují vedle sebe ve stejné proporční velikosti těla a hlavy, jen nohy jsou u dítěte o něco kratší. Tvarově mají obličej stejné znaky, oválnou hlavu, kulaté tmavé oči, krátké obočí, malý nos a pusku postavenou těsně

pod ním, vyniká tak velká plocha pro bradu. Důležité jsou velké jednobarevné plochy jako pozadí, na kterých jsou všechny ilustrace a texty dobře čitelné. Neupoužívá přechody ani stínování, způsob jakým nám napomáhá pochopit lépe tvary spočívá v jednoduchých dopňujících linkách, vždy v podobném odstínu jako je jejich základní tvar.

Obr. 19. Radana Přenosilová: Dětský slovník

Druhá vybraná kniha od Radany Přenosilové je *Minimax a mravenec*, napsaný spisovatelem Jiřím Dvořákem, pro kterého ilustrovala i Alžběta Skálová. Kniha je vydaná pod záštitou Baobabu. Ilustrace jsou malované akrylovými barvami, barevně převládají odstíny zelené. Tím kniha působí velice příjemně, klidně a uvolněně. Stylizace zvířat i rostlin zachovává poznávací znaky daných druhů, vždy věrně poznáme o co přesně se jedná. Nemůžeme ilustrace označit jako popisné, jsou vyspěle výtvarně upravené. Tvar je stejně jako u první knihy plošně namalován jednou barvou, které následně dodávají rozměr nápomocné linky. Kresby reflektují psaný text, přináší humor a rozvíjí fantazii. Příběh je o Maxovi, který se stane Minimaxem a stráví den ve velikosti brouka, zdolává překážky přírody a těší se zpátky domů. Kamarádem se mu stane mravenec, který ho na jeho cestě doprovází.

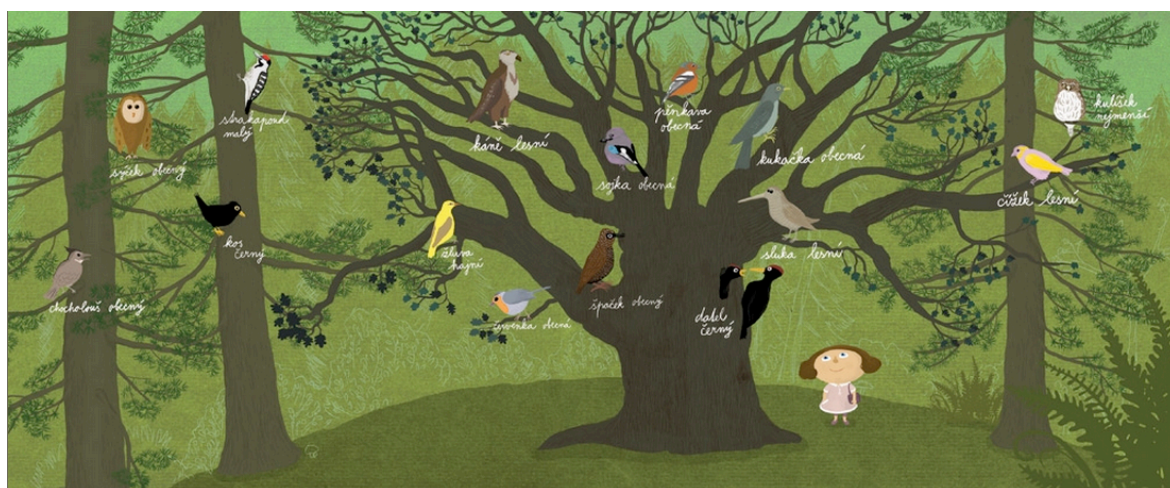
Obr. 20. Radana Přenosilová: *Minimax a mravenec*

„Nový knižní text Jiřího Dvořáka nenechá čtenáře na pochybách, že má před sebou dílo napsané znalcem světa rostlin i zvířat – autor je botanik, který umí dětem předestřít příběh o živém světě, jež nás všechny obklopuje, se samozřejmostí a napětím. Poučení, které z přečteného vyplývá, není ani nudné, ani odtažitě nebo nesrozumitelné.“ [28]

1.3.5 Jitka Petrová

Narodila se v roce 1975, má vystudovaný ateliér animace na VŠUP u profesora J. Bárty. Absolvovala několik stáží, jak v rámci ateliérů na škole, tak na zahraničních školách v Itálii a Francii. V její tvorbě nalezneme ilustrace, animace, webdesign i počítačové hry. Získala četné ocenění především za knihu spojenou s počítačovou hrou Krtčí výlety, která vyšla v Baobabu a byla zároveň její diplomovou prací. Ocenění přišlo v první řadě již ve škole, dílo bylo označeno jako nejlepší diplomová práce roku 2004, následně získalo Cenu Josefa Hlávky 2004 a The Worlds e-Content 2005 a nominaci v Top Talent Festivalu ve Vídni. Druhá Jitčina oceněná kniha s titulem V Tramtárii, tam je hej, vydaná v nakladatelství Albatros, získala taktéž ocenění Zlatá stuha 2004 v kategorii kniha pro nejmenší a Výroční cenu Albatrosu - obě v roce 2004. [29] [30]

V její ilustrátorské tvorbě, převládají počítačové ilustrace, někdy obohacené částmi z fotografií. Kresba je milá, vtipná a podle různého účelu se objevuje i ilustrace naučná, nikoli však vědecká. Jediné, co musím bohužel konstatovat, že je zřejmé že její volná tvorba, která vznikala v době končícího studia, je volná, lépe zpracovaná do detailů a dle mého názoru kvalitnější. Typickým znakem jejích ilustrací jsou kulaté oči, které jsou složeny z bělma a černé panenky. Barevně jsou kresby vždy laděné jen do určité barevnosti, nevyčerpává celou barevnou škálu, což není samozřejmě vůbec zapotřebí.

Obr. 21. Jitka Petrová, ilustrace z knihy O čtyřech flétničkách

Stylizace zvířat má u Jitky dvě polohy, první je absolutně uvolněná kresba, tvary jsou přizpůsobené a barevnost taktéž. Oproti tomu se v knize O čtyřech flétničkách objevuje dvojstrana o poznávání ptactva, zde je tvarosloví přesnější, jsou zde patrné znaky mezi pěnka-vou, červenkou a podobně. Opačné zobrazení zvířat je v knize O odvážném autíčku, kdy mají všechny zvířata převážně velký černý čumák a u stylizace sovy nepoznáme jestli je to sýček či sova.

Obr. 22. Jitka Petrová, další ukázka ilustrací

Podrobněji se budu věnovat několikrát oceněné knize Krtčí výlety, vzhledem ke skutečnosti, že se tato kniha dá zakoupit i v kamenném obchodě a pamatuji si, že po vydání byla vystavená na nepřehlédnutelných místech ve výlohách. Tuto knihu napsal spisovatel Jan Hlaváč a realita, že vyšla kniha o krtkách, v době kdy je u nás nadvláda krtka od Zdeňka Milera, je opravdu odvážné. Zajímavostí této knížky je i následné pokračování příběhu v počítačové hře, které je její součástí. Příběh je postaven na krtkovi Hloubalovi, který si usmyslí, že by rád oslavil narozeniny se svými bratry. Není lehké všechny dostat na jedno místo, vyrobit dárek a podobně.

Knihy není ani tak o nahlídnutí do přírody, nýbrž o pospolitosti, rozdělování práce, organizačnímu umu. Vzhledem k tématu je kniha plná přírodních barev, zelené, hnědé, černé, bílé a červené. Důležité nadpisy jsou psány ručním osobitým písmem, povídání je sázené v počítači. Tato spolupráce písma vypadá velmi originálně. Humorné je ztvárnění krtků, jejich velké přední hrabací packy, v určitých okamžicích vypadají jako křídla ptáků. Stylizace ježka je ještě více komická, i když tvarově vyspělá. Ježek se skládá z primitivních tvarů, vypadajících jako hřebínek, avšak rozpoznatelnost zvířete neustupuje.

„Vznikl tak interaktivní komplex a kniha se stala estetickým objektem s vtipnou, osobitou atmosférou, založenou na situační komice, herních postupech a úžasné životní podnětnosti. Počítačové zpracování kreativně rozvíjí čtený příběh.“ [31]

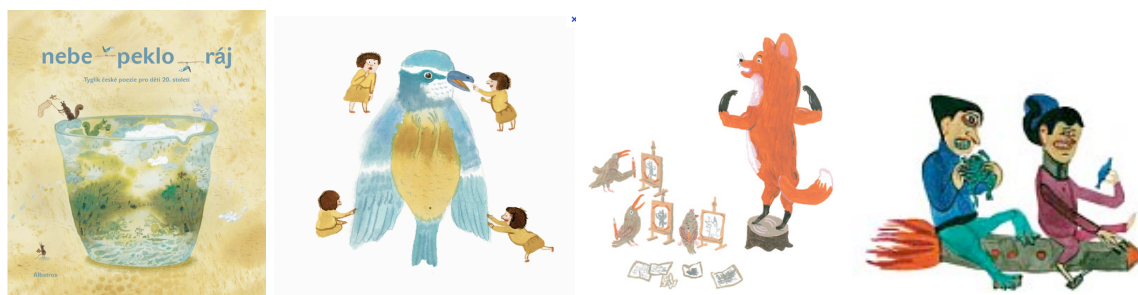

Obr. 23. Jitka Petrová: Krtčí výlety

1.3.6 Alžběta Zemanová, Alžběta Skálová a Radana Přenosilová

Existuje kniha, vydaná v roce 2009, která spojuje tři již dříve zmíněné ilustrátorky. Vydalo ji nakladatelství Albatros jako současnou knihu básní s podnázvem Tyglík české poezie pro děti 20. století. Editor této rozsáhlé publikace je Pert Šrámek. Literární obsah uvnitř ukrývá necelých 250 básní od více než 150 autorů. Připomíná mi knihu mojí mámy Zlatý věnec, v kterém jsem moc ráda listovala a četla, v něm se ale nacházeli i pohádky a říkadla hádanky. Kniha se jmenuje nebe–peklo–ráj a každá ze tří ilustrátorek kreslila obrazový materiál do jedné z kapitol, Skálová vytvořila i obálku. Je to krásná 300 stránková kniha se třemi záložkami, barevnými ilustracemi a tichou hrou. Takovou hrou, že u každé básně jsou určena tři slova, která se objevují v dalších básních v knize je přímo u první básně odkaz na stranu s novou básní, tak malý čtenář prochází knihou křížem krážem a nikdy nemusí skončit. Kniha vlastně nemá konec. Podobná hříčka se děje i s ilustracemi, a i když je každá ilustrace určená jednotlivým básním, tak se její členové – ježci, lišáci.. – volně pohybují po celé knize. [32] Zajímavostí jsou i rejstříky, které v knize nalezneme, není totiž jen jeden, ale jsou rovnou tři. První od nejstaršího po nejmladšího literárního autora, druhý je seřazen podle délky básní a třetí rejstřík abecedně podle začátků básní. „A to byla zase moje osobní zkušenost, že děti si většinou nepamatují název, ale začátek, takže to je dobrá návodná stopa pro rodiče, aby se mohli rychleji zorientovat.“ [33]

„Stejně jako skutečnou krajinou se i touto knihou můžete proházet a toulat, také poskakovat, pobíhat, uhánět nebo třeba i klopýtat, loudat se, courat a bloumat – a přece nikdy nezabloudíte. Postarají se o to průvodce nebem, peklem i rájem, editor Petr Šrámek, a ilustrátorky Alžběta Skálová, Alžběta Zemanová a Radana Přenosilová. Poklady přitom budete nacházet doslova na každém kroku: jako je snem alchymistů vyrobit v tyglíku zlato, tento tyglík musí snést vysoký žár poezie!“ [32]

Obr. 24. Kniha *nebe-peklo-ráj*, Skálová, Přenosilová, Zemanová

1.4 Knihkupectví

V neposlední řadě je potřeba zmínit se o českých knihkupectví, které jsou v nejbližším kontaktu s nakupujícími, ty mají jako první zpětnou vazbu na prodávané tituly. Zároveň vybírají, které tituly budou ve výkladní skříni, které vidí větší část společnosti, než knihy, které jsou vystavené na polici uvnitř obchodu. Důležité je také, jak tyto obchody působí na okolní svět. Pokaždé, když vstoupíme do knihkupectví, ohromí nás ticho a vůně vytištěných knih. Člověk aby se bál promluvit. Je opravdu sympatické, že v dnešní uspěchané době existují klidné prostory a všichni vstupující tento způsob života obchodu tolerují. Jedinou tmavou výjimkou jsou knihkupectví Levné knihy, zde hraje povětšinou rušící hudba, lidé se tlačí a utíkají za svojí vyhládnutou knížkou. Vstupovat před vánočními svátky je náročné na čas i na trpělivost. V obchodě není ani kousek místa a už vůbec ne vzduchu. Potěšující okolností je, že lidé knihy opravdu kupují, vzhledem k dnešní nastupující době elektronických knih a čtečích přístrojů. Máme se do budoucna obávat vymizení tištěných knih z trhu? Kolik si přibližně český občan koupí knižních titulů za rok? Která skutečnost je pro něj nejdůležitější, cena či kvalita? Kupuje spíše známé knihy, které jsou na trhu mnoho let? Pro tyto informace jsem se vydala na obhlídku brněnských knihkupectví a zároveň vytvořila dotazník, na který mi odpovědělo přibližně 130 tázaných.

1.4.1 Knihkupectví Barvič a Novotný

Toto knihkupectví nalezneme jen v Brně, má menší síť obchodních domů a prostor, jejich nabídka knih je ale dostačující. Své začátky má již v roce 1883 a od roku 1909 se oficiálně nazývá Barvič a Novotný. [34]

Než jsem si v knihkupectví v dětském oddělení všimla nástěnky, která informuje nakupující o tom, které knihy jsou v uplynulém měsíci nejprodávanější, chvíli jsem pozorovala rodiče, jak nakupují. Sama jsem jako k první knížce namířila k titulu Polámal se mraveneček, který je hned vedle leporel Jak šlo vejce na vandr, Koblížek. Vtělít se do role nakupujícího čtenáře či rodiče, nebylo vůbec těžké. Toho vždy mile překvapí a potěší, když v obchodě nalezne knihu, kterou měl jako měl dítě. S radostí si ji otevře a zavzpomíná, jak v knize listoval. Zde nastává okamžik, kdy začne hledat další známé knihy. Můžeme doufat, že během hledání známých knížek, nalezne i nové krásné tituly, které by obohatily jeho život coby rodiče a život jeho dětí. V oddělení dětských knih nastává pro dospělou generaci prostor navrátit se do dětství. Být na chvíli zase dítětem a jen tak tiše plynout časem nad otevřenou knihou.

Obr. 25. Výběr knih z nabídky knihkupectví Barvič a Novotný

V obchodě nás každý měsíc informují, které knihy se staly nejprodávanějšími tituly za uplynulý měsíc. Jak moc tato informace ovlivňuje nakupující, je těžké zjistit. Během tří měsíců, kdy jsem tento žebříček sledovala, se objevovaly stejné tituly, ale vždy v jiném pořadí. Některé z nich byli po celou dobu vystavené ve výloze či na nejviditelnějším místě. Jaká příčina přiměla kupující pořídit si právě ty knihy nedokáží odhadnout, účinek ale jistě měla. Dalšími důvody, proč se nejprodávanějším titulem nemůže stát například kniha *ne-be-pekle-ráj*, ilustrovaná Skálovou, Zemanovou a Přenosilovou, je její malý počet vyskytující se v prodejně a vybrané výstavní místo, v polici těsně nad průměrnou výškou člověka.

Ve všech třech měsících (únor, březen, duben 2012) se na top místech objevily knihy o krtkovi od Zdeňka Milera – různé příběhy a *Deník malého poseroutky* od Jeffa Kinneyho. V měsíci únoru byl na první místě titul *Doktor Prakrot a prdící prášek* (Jo Nesbo), dále *Deník malého poseroutky* a jako třetí se umístilo *lepoprelo Polámal se mraveneček* (Kožíšek, Sekora). Dále se nejvíce prodávaly knihy *Vařila myšička kašičku* (ilust. Zmatlíková), *Krtek a léto* (Miler), *Staré řecké báje a pověsti* (Petiška), *Malý princ* (Exupéry), *Na dvoře* (Lockerová) a *Děti z Bullerbynu* (Lindgrenová, Zmatlíková). Bohužel, přesný počet prodaných knih se mi nepodařilo zjistit z důvodů nekomunikace ze strany zástupců prodejny Barvič a Novotný. O dva měsíce později se tento seznam nejprodávanějších titulů ještě více změnil než jen o měsíc později. Na žebříčku byla nejvýše umístěna kniha *Inheritance* (Christopher Paolini), *Pohádky ovčí babičky* (Sýkora, Spanlangová), *Krtek a kalhotky* (Miler), dalšími tituly byly *Jak Krtek cestoval* (Miler), *Hraničářův učeň* (Flanagan), *Krtek a potopa* (Miler), *Deník malého poseroutky v obrázkách* (Kinney), *Kuřáko a obilí* (Hrubín, Miler), *Pod brněnskými věžemi* (Šrámková) a *Deník malého poseroutky - poslední kapka* (Kinney).

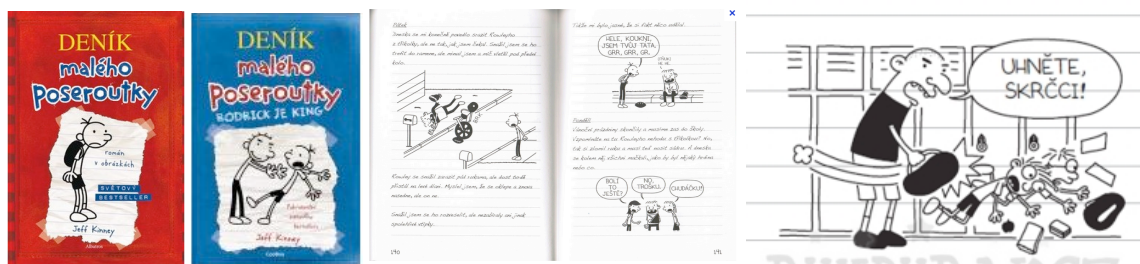
Obr. 26. Výběr z nejprodávanějších titulů od února do dubna 2012 v knihkupectví
Barvič a Novotný

Avšak z vyjmenovaných titulů je nám zřejmé, jak starší knižní tituly ovládají převážnou část domácí dětské knihovny. Dalšími žádanými knihami jsou fantazijní tituly pro dospívající děti a trendové deníky pubertálních jedinců. Z ilustrátorů obrazových materiálů v knihách se několikrát objevuje autorka Helena Zmatlíková a Zdeněk Miler.

V knihkupectví se nachází i knihy Krtčí výlety vydané Baobabem a již zmíněné nebepeklo-ráj od nakladatelství Albatros. Rodiče rádi koupí svým dětem přesně takovou knihu, v které si listovali jako malé děti.

1.4.1.1 Deník malého poseroutky

Několika dílná světově populární kniha, napsaná i ilustrovaná Jeffem Kinleyem, připomíná již starší knihu Mládí v hajzlu (C. D. Payne), která byla jako knižní deník populární před přibližně deseti lety. Deníky malého poseroutky v České republice vydalo nakladatelství Albatros. Hlavní představitel je obyčejný pubertální chlapec Greg Heffley s problémy, jako má každý průměrný kluk v jeho věku. Pro děti je zajímavá svým literárním způsobem zpracování, který je přizpůsobený dětskému slovníku. Graficky se autor snažil o co nejvíce totožné zpracování knihy jako deníku - kresbičky jako ze školní lavice i když velmi graficky jednoduše nakreslené, listy jsou řádkované, připomínají školní sešit, s volnější typografií. Ukázka textu: „Když je vám tak jedenáct, může to být fakt opruz.“ [35]

Obr. 27. Jeff Kinley: *Deník malého poseroutky*

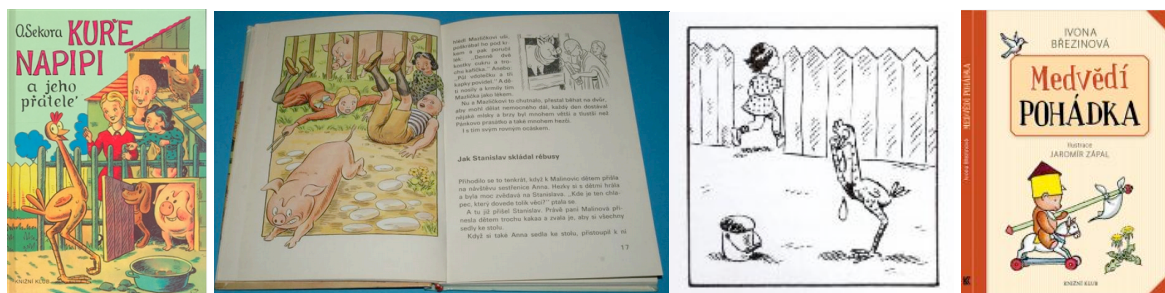
1.4.1.2 Katalog knižní klenoty

S podnázvem Výběr z toho nejlepšího ve Vašem knihkupectví, je dvouměsíčník vydávaný Knižním klenotem, což je síť vybraných knižních prodejen. K dostání je ve všech třech prodejnách Barvič a Novotný v Brně ale i v jiných knihkupectví. Pokud si zakoupíte jakoukoli knihu, přibalí vám tenký katalog k nákupu. Píši tenký, protože je jen dvanácti stránkový. Na poslední dvojstraně se dostane do oddělení dětských knížek, v které se nacházejí knižní novinky a slevněné tituly. Překvapivě se zde neobjevují Milerovi knihy o krtkovi, či knihy s ilustracemi Zmatlíkové. Výběr se skládá z naučných encyklopedií, dětských pohádek, tvořivých a výpravných knih ale i knižních deníků. Z nakladatelství jsou zde obsazená Universum, Svojtka, Junior, Mladá Fronta, Jota, Ikar, Knižní klub. [36]

Obr. 28. Katalog Knižní klenoty

Dvě knihy, které mě zaujaly svojí estetikou ale i nízkou cenou, je osmdesáti stránková kniha Kuře Napipi a jeho přátelé od Onřeje Sekory a Medvědí pohádka od Ivony Březinové s ilustracemi Jaromíra Zápala. Obě knihy stojí jen 99 korun českých. Stylizace postav Onřeje Sekory je komická, částečně realistická, u této knihy je překvapující, že vypadá jako z šedesátých let 20. století v Americe, tvary účesů osob ale i základní umístění do prostředí farmy. Oproti tomu Medvědí pohádka s ilustracemi Zápala je čistě česká, hračky, rostliny ale i grafická úprava je určená pro nejmenší čtenáře. Kniha je líbivá, ne však přeplácáná. Obě knihy vydalo nakladatelství Knižní klub.

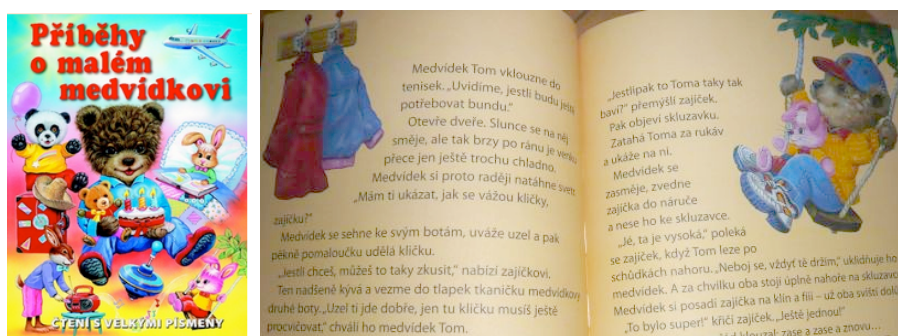

Obr. 29. Kuře Napipi a Medvědí pohádka

Vedle nich jsou ale knihy, přehlčené někdy až kýčovitě, zmíním jen jednu z nakladatelství Svojtka & Co. s názvem Příběhy o malém medvídkovi z německého originálu „Meine liebsten Teddygeschichten“ od spisovatelky Haderlein Ute.

„Je napsána velkými písmeny a najdete v ní mnoho roztomilých barevných ilustrací.“ [37]

Ano opravdu v ní nalezneme mnoho roztomilých, milých ilustrací, které ovšem postrádají výtvarnou úroveň. Hýří všemi barvami, které spolu neladí a vytváří tak ostrašující případ dětských knih. Kniha je dána do části katalogu Cenové bomby a je slevněná z 249 na 125 korun českých. Opravdu zvláštní, že svojí stránkovou početností odpovídá Kuřátku Napipi, ale cenově je výše i přes daleko horší výtvarné zpracování.

Obr. 30. Příběhy o malém medvídkovi

1.4.2 Dotazník

K dostání zpětné vazby od čtenářů jsem zvolila formu dotazníku, do kterého jsem vybrala sedm otázek, z kterých jsou zřetelné důvody koupi knihy, oblíbenost a obecná znalost. Tento dotazník vyplnilo 123 respondentů v období 27. 4.–4. 5. 2012. Převážná skupina vyplňujících byla ve věku 16–45 let. Respondenti by tak mohli mít v rodině malé dítě.

Obr. 31. Graf věkové kategorie korespondentů

Ve druhé otázce jsem zjišťovala počet osob, které mají v okolí dítě, ale jelikož mohli vyplňující označit více odpovědí, procenta ze zobrazeného grafů nevychází na 100%. Ze surových dat jsem spočítala, že 75 osob dítě v rodině nemá, a tak dětské knihy nekupuje. Ze zbylých 48 respondentů (kteří mají v blízkosti dítě a kupují mu knihy) souhlasilo 33 s odpovědí, že vybírají knihy originální, nezáleží jim na autorovi a musí se jim kniha líbit. Nejméně označená odpověď byla od šesti vyplňujících, kteří označili, že výběr knih ovlivňuje i jejich nižší cena. Zajímavostí je skutečnost, že ve třetí otázce, podle jakých parametrů se při koupi knihy řídí, kde měli respondenti seřadit parametry od nejdůležitějšího, byla právě cena na druhém místě, těsně před originalitou knihy. První místo získala kvalita (zde se však nabízí i otázka, čím jsou spotřebitelé jisti, co je kvalitní?), druhé již zmíněná cena a za ní originalita, dalším důležitým faktem byla popularita v těsné blízkosti před ilustrací, dále velikost knihy, na předposledním místě ocenění a nejméně nakupujícího zajímá, které nakladatelství knihu vydalo.

3. Když vybíráte (jakoukoli) knihu, jaké parametry jsou pro vás důležité?

Povinná otázka, respondent musel u každé z nabízených odpovědí určit jedinečné pořadí.

Odpověď	Průměrné pořadí	Rozptyl
cena	3.642	4.132
kvalita	2.203	4.438
populárta	4.772	3.428
velikost	5.301	3.316
vydavatelství	6.138	4.282
originalita	3.789	3.972
ocenění	5.398	3.053
ilustrace	4.756	4.591

Obr. 32. Výsledky odpovědí v dotazníku

Čtvrtou otázkou se již nezaměřuji jen na dětskou literaturu, ale na celkový počet knih, který si přibližně občan za rok koupí. Velkým potěšením bylo zjištění, když jen pouhých 5,69% si nekoupilo za uplynulý rok žádnou knihu. Obyvatelé České republiky nejen, že knihy čtou, ale také kupují. Nejvíce respondentů označilo rozptyl odpovědi 1–5 knih za uplynulý rok (65,85%), druhou nejpočetnější skupinou jsou občané kupující 6–15 knih za rok (21,95%), třetí 15 a více knih (6,5%).

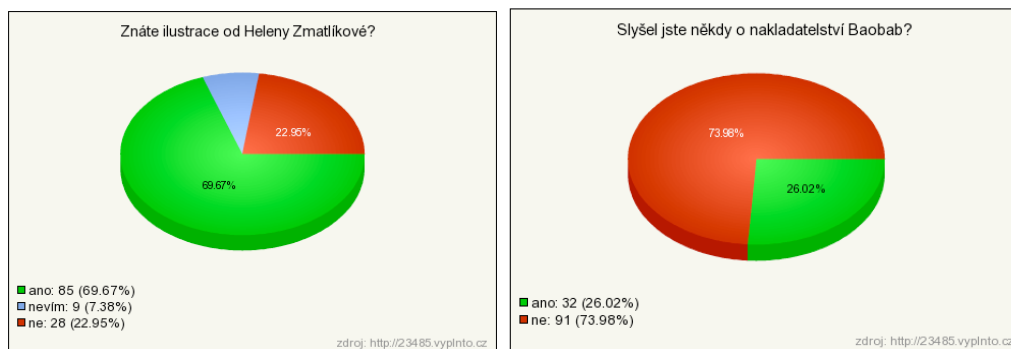
Při dalším dotazu jsem se již navrátila k dětské knize a požadovala jsem, aby mi vyplňující napsali, kterou knihu měli jako děti nejradši. Nejčastější odpovědi byly Děti z Bullerbynu,

Harry Potter, Honzíkova cesta, Krteček, Ferda Mravenec, Heidi, děvčátko z hor, Krása nesmírná, Neználek, Pipi dlouhá punčocha, Mach a Šebestová a další. Z velké většiny jsou nejoblíbenější knihy ilustrované českými velikány ilustrace – Adolf Born, Zdeněk Miler, Helena Zmatlíková, Ondřej Sekora.

Obr. 33. Nejoblíbenější knihy respondentů dotazníku

U šesté a sedmé otázky jsem porovnávala všeobecnou znalost, kdy první otázka zněla: Znáte ilustrace Heleny Zmatlíkové? Necelých 70% respondentů s přehledem odpovědělo ano, 7,4% si nebylo jisté a skoro 23% tázajících odpovědělo ne. Je samozřejmě jisté, že kdyby se tázajícím s otázkou zobrazila i některá ilustrace Zmatlíkové, přibylo by jistě ještě několik kladných odpovědí. Oproti tomuto dotazu jsem postavila otázku: Slyšel/a jste někdy o nakladatelství Baobab? Zde se odpovědi zcela záporně obrátily. Respondenti ze 74% odpověděli ne a jen z 26% ano. Bohužel, nakladatelství je malé, nemá možnost vydávat ročně mnoho knih, a tak je všeobecné vědomí o jejich existenci nižší. [17]

Obr. 34. Grafy všeobecné znalosti ilustrací Zmatlíkové a povědomí o Baobabu

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 AUTORSKY ZPRACOVANÁ DĚTSKÁ KNIHA

Téma diplomové práce jsem si vybrala již přibližně před rokem. Chtěla jsem kreslit přírodu, zvířata, stromy, rostliny..., odpoutat se od uspěchaného života a ponořit se do přírody a vnímat její krásy. Zapomenout na čas a jen procházet, vnímat a poznávat. Zapomenout a neřešit žádné složité konceptuální téma. Oprostit se od grafických trendů a zkusit si jinou výtvarnou polohu. Vytvořit knihu, ne ledajakou, velkou s celo stránkovými ilustracemi, takovou jakou jsem jako malé dítě chtěla. Splnit si nesplněné. Vždy jsem měla k ilustracím a knihám blízko a spojení grafického designu s ilustrací odráží moji celostudiijní tvorbu, i když jsem je po celou dobu studia oddělovala. Touto prací vzniká spojení u mě zatím nespojeného.

2.1 Vítej v lese

Kniha je tvořená formou zábavnou i naučnou. Čtenář, který listuje lesním příběhem se učí poznávat stromy, zvířata, houby, rostliny a brouky. Průvodcem lesa je chytrý lišák Ludvík, který všude byl a všechno zná. Je hodný, rád dělá radost a provázení lesem ho baví. Občas se zapomene dívat pod tlapky a nepoužije repelent. Připomíná dětem, na co nesmí zapomenout, jak mohou někomu udělat radost, a že je důležité pozdravit a poprosit. Ale i malá lumpárna se objeví. Lišák dělá čtenáři doprovod, aby se necítil v lese osamocený a ztracený. Lišák je takovou „spojkou“ mezi lesem a čtenářem.

2.2 Název a texty v knize

Vítej v lese – osobní, přátelské označení knihy, které zároveň vysvětluje, kam vstupujeme. Z důvodů, cílové skupiny - malých dětí do devíti let – v knize tykám a všichni živí tvorové v knize jsou kamarádi. Nikdo nikomu neublíží a vše se zdá naprosto ideální. Kniha i název odráží jistou naivitu ve mě a ukazuje svět nezkažený a ideální. Každé zvíře se slušně představí, tak jako to chodí (nebo by mělo) ve světě dospělých. Texty jsou psány ručně a následně upravené v počítači.

2.3 Stylizace přírody

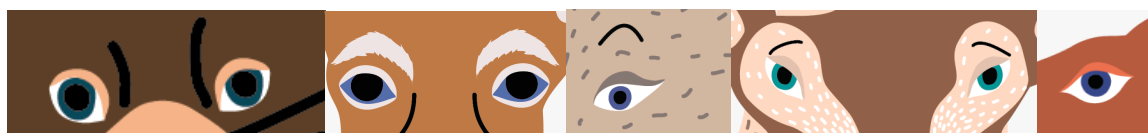
V tomto případě jsem se rozhodla pro tvorbu jedinečných tvarů, tak aby každé zvíře bylo rozpoznatelné. Z knihy se stala základní poučná kniha o přírodě a jejích členech. Tímto způsobem jsem chtěla splnit funkci naučnou i estetickou.

2.3.1 Velká zvířata

Důležitým poznávacím znakem chlupatých zvířat z lesa je jejich čárkovaný kožich, který je rozdílný, částmi, které jsou dekorované – ty vybírám náhodně, tak aby bylo každé jedinečné. Tělo je z jednobarevných ploch, nevyužívám žádného stínování, přechodů. Pro všechny zvířata jsem vybrala jeden tvarový způsob tvorby očí, aby měla, i když ne zcela úplně tvarově, další stejný spojující znak. Vyhýbala jsem se ostatním podobným tvarovým spojitostmi, z důvodů nezaměnitelnosti zvířete - hlava, končetiny.. – všechny části těla jsou přizpůsobené tvarům daných zvířat. V knize se objevují zvířata, která se vyskytují v naší zeměpisné šířce. Jediný jelen a srnec mají v knize i své družky a potomky. Vytvořila jsem si krátký dotazník, s otázkou: „Jak se jmenuje samec od srnky a laně a jak říkáme mláďatům?“, u srnky více jak polovina respondentů označila srnce a kolouška, u laně se objevovaly názvy samce laňák. Jestliže dospělá společnost nezná správné názvosloví zvířat, bylo by správně, aby se něco přiučili se svými dětmi.

Obr. 35. Zvířata z knihy

Obr. 36. Detaily očí zvířat

2.3.1.1 Ptactvo

Samostatným oddílem jsou ptáci, u kterých je tělo pokryté peřím, které není tak zřetelně členěné jako u savců. Při jejich rozeznávání jsem kladla důraz především na pravdivost barev a správné tvarosloví. Tělo je členěné na více barevných ploch, které jsou leckdy obohacené o kropenatý vzhled. Ptáci mají své oči kulatější než savci, avšak její způsob členění je kreslen stejným způsobem jako u ostatních zvířat. Výběr druhů odpovídá naší zeměpisné šířce, avšak je zredukován jen na 13.

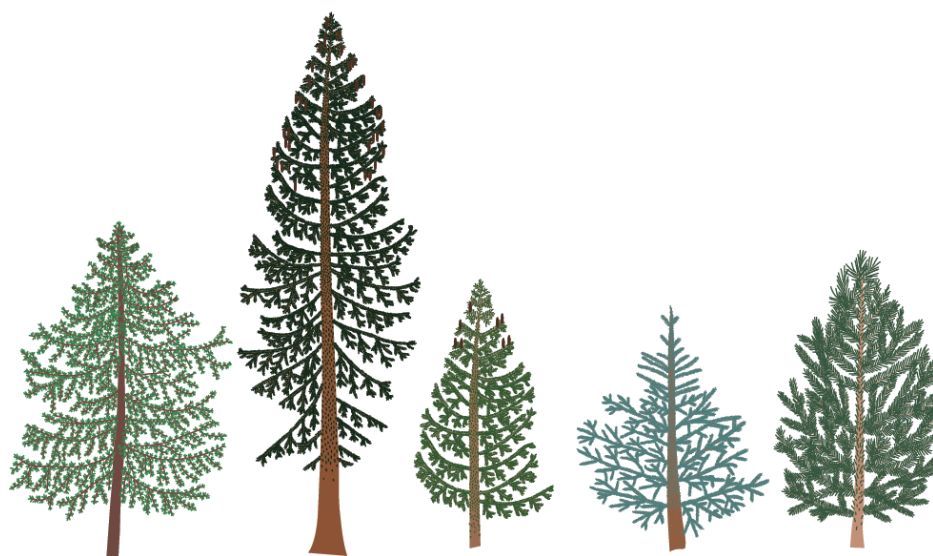
Obr. 37. Ptáci

I ptáci mají své charakterové vlastnosti, které jsem jim přisoudila, poznáme je na jejich oči a obočí. Orel je tak trochu prozíravý, pěnkava se zatoulala, sýkorka zuří, drozd se s náma nebaví, protože je namyšlený, sýček bedlivě pozoruje, stehlík to je Pan generál, straka chce udělat dobrý dojem, sokol smutně kouká, sova je stále překvapená z toho co se v lese děje, vrabec už raději ani nemrkne, hlavně aby mu něco neuteklo, kukačka z věčného kukání stále vykulená a červenka se zase rozčiluje.

2.3.2 Stromy

Výběr stromů se taktéž vztahuje na výskyt porostů v naší republice. Barevností se snažím odrazet realitu, avšak barvy jsou výraznější a u každého stromu jiné, tak, aby napomáhaly rychleji daný strom rozeznat. V knize se vyskytuje jehličnatý les, smíšený les, listnaný les a druhový les-bukový. V lesích se ze začátku objevují vždy jen určité druhy zvířat, rostlin, hub tak, aby se dítě na jedné dvojstranně zajímalo jen o jednu rostlinou či zvířecí část přírody.

Modřín opadavý, borovice lesní, smrk ztepilý i stříbrný, jedle bělokorá – tyto čtyři základní stromy rostou v jehličnatém lese v knize. Zachytila jsem jejich nejznámější tvar, větve stromů jsou kreslené jednoduchými linkami a jehličky na nich taktéž. Barevně odpovídají skutečnosti. Na stromech visí i šišky, které jsou taktéž jejich primárním poznávacím znakem. Například u smrku visí šišky směrem dolů u jedle rostou šišky směrem nahoru. Modřín opadavý má jehličky dané do malých svazků, šišky jsou malé, kulatější, tak jak ve skutečnosti vypadají. Pro děti jsou v knize napsané jen jejich obecné názvy, zde nastává okamžik, pokud bude dítě zvědavé, pro náповědu od rodičů, ti můžou tak pomoci při objasnění, proč je v knize víc smrků a každý má jinou barvu.

Obr. 38. Jehličnaté stromy

Obr. 39. Listnaté stromy

Vzhledem k velkému počtu listnatých stromů u nás, byl výběr daleko radikálnější než u jehličnatých stromů. Napomohla jsem si taktéž dotazníkem, kde měli respondenti vypsát listnaté stromy, na které si v daném okamžiku vzpomenou. Mezi tři první patřil dub, buk a bříza, u dalších druhů nebylo vše tak jednoznačné, vybrala jsem ještě tři stromy, které mají velmi typické tvarosloví listů, staly se jimi lípa, javor a olše. Listí stromů je kreslené jednobarevnou plochou, ve které je naznačené dělení. Každý list není kreslený zvlášť, kdyby tomu tak bylo, špatně by se podle změní různých tvarových odlišností listů daný strom poznával. Barevně jsem zachovala jejich skutečný odstín, barvy však podléhaly i čitelnosti na zeleném podkladu. Názvosloví opět nechávám jen na základním označení, pro menší děti to naprosto stačí.

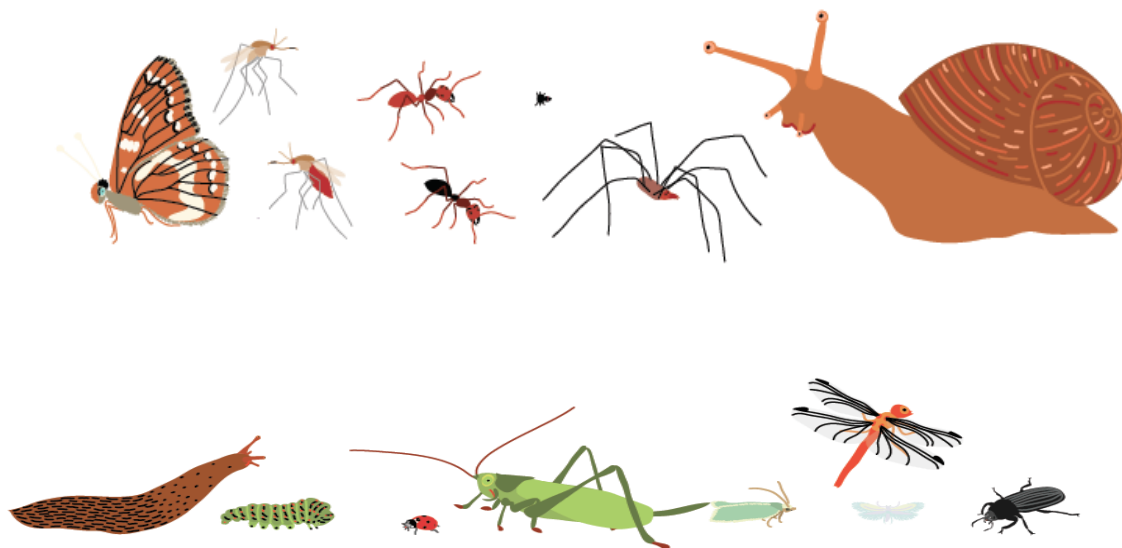
2.3.3 Houby, rostliny, drobná zvířata a lesní plody

Stejně jako u jiných skupin rostlin či živočichů, jsou vybrané houby, rostliny a brouci s kterými se může malý čtenář setkat v českých lesích. U hub jsem dávala důraz na výběr jedlých i nejedlých či jedovatých hub. Barevně souhlasí s realitou, i když jejich barvy jsou ve skutečnosti méně výrazné.

Rostliny: kopřiva, hluchavka, sněženka, konvalinka, petrklíč, pomněnka, pampeliška, rulík zlomocný, pryskyřník prudký, sasanka hajní a jaterník podléška, jsou jen zlomkem vyskytující se v lešení porostu, opět jsou ve výběru i jedovaté rostliny a lišák Ludvík v na ně v knize výrazně upozorňuje.

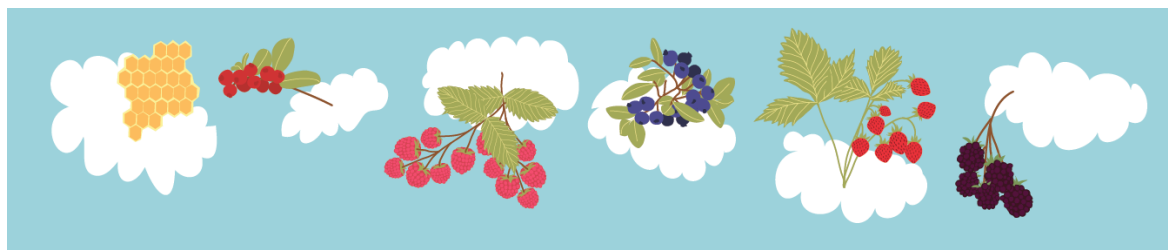
U drobných zvířat byl výběr ze všeho nejtěžší, jen druhů pavouků existuje velké množství. Vznikla skupina 14 zvířat. Nejznámější slunéčko sedmítečné, šnek, slimák, hnědásek dubový, vážka obecná, kobylka luční, ovaleč dubový, pouzdrovníček modřínový, poterník moučný, komár, mravenec, klíště, včela a pavouk sekáč rohatý.

Lesní plody a včelí med je v knize spojen s medvědicí Janou, která má tyto dobroty moc ráda. V textu mluví o tom, kde které ovoce našla a především, že med dostala od včelky a neukradla jej.

Obr. 40. Drobná lesní zvířata

Stylizaci kresby se snažím zachovat v celé knize stejnou, barevně by rostliny i drobná zvířata měla odpovídat skutečnosti i když každý jedinečný brouk i jedinečná rostlina se může vždy trochu lišit. Kniha upozorňuje především na zákeřnost komárů a klíšťat a důležité používání repelentu.

Obr. 41. Lesní plody, med a houby

2.4 Kniha

Výsledná obrázková kniha je velikosti A3 (594x420mm).

„Obrázková knižka, spočiatku len so skromným literárnym kontextom a možno len na krátke použitie, svojou estetickou dimenziou uvádza problematiku čítania a čitateľovi otvára cestu afektívneho a citlivého (KULTÚRNEHO) osvojenia.“ Janine Despinette [38]

2.4.1 Obal a předsádka

Obálka knihy odráží jeden ze způsobů tvorby kompozice dvojstrany v knize. Zvolila jsem jednoduchou, spíše minimalistickou ilustraci, která vybízí čtenáře k otevření knihy. Ukřívá v sobě tajemství i záhadu. Nadpis je psán ručně, stejným způsobem, jako texty v celé knize. Předsádka je dekorativní, seskládaná z vybraných částí ilustrací, ovšem neprozrazuje děj, jen poukazuje na některé lesní plody, stromy, brouky a houby.

2.4.2 Rozložení stran

Kniha je rozdělená do šesti částí. Od sebe tyto kapitoly dělí barevné, přeplněné ilustrace vždy zaměřené na jedno oddvětví v lese – jehličnaté stromy a část savců, houby, listnaté stromy a druhá část savců, brouci, smíšený les s ptactvem a rostliny. Mezi těmito stranami se objevují minimalistické dvojstrany s lišákem Ludvíkem, který poučuje, uvádí, vzpomíná a povídá si s ostatními zvířaty či se čtenářem. Třetím druhem dvojstran jsou listy, kde se čtenář učí názvosloví.

2.4.3 Interaktivní strany

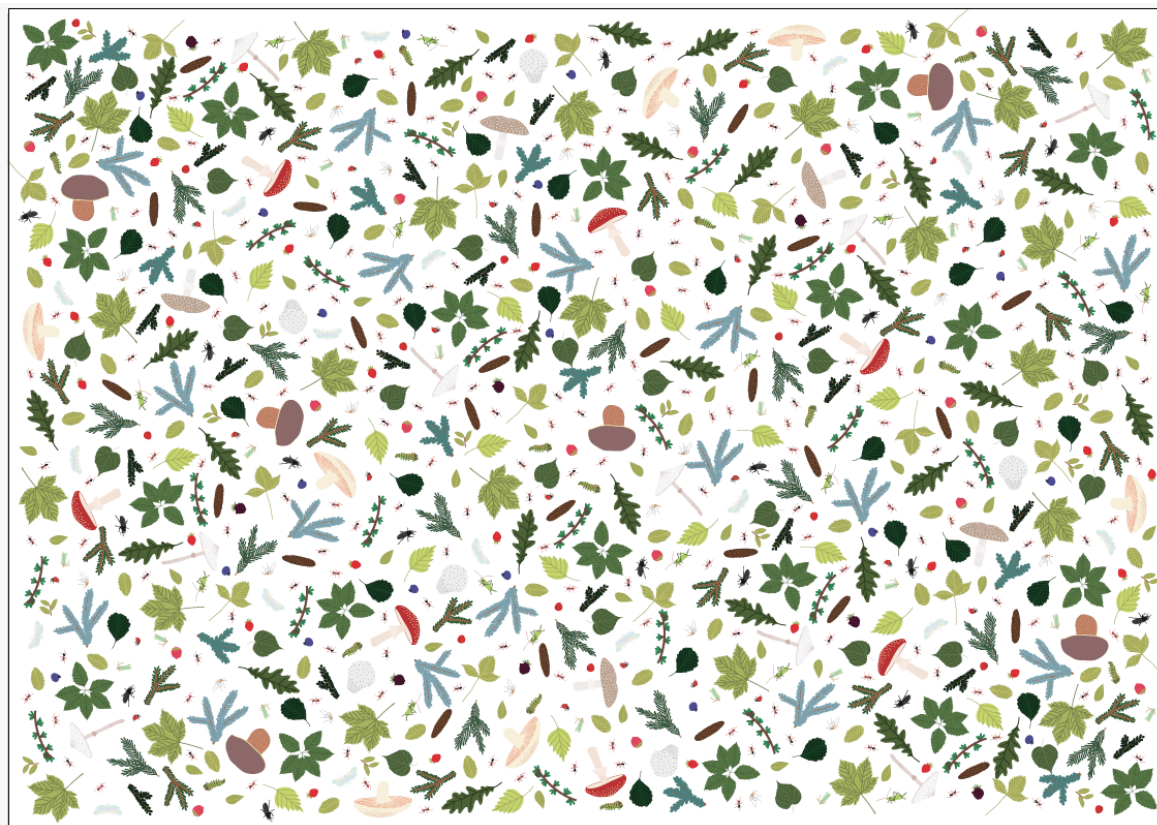
V knize je pět dvojstran, které vtahují čtenáře do děje, ten může nadzvednout celý dvojlist, nakouknout pod čepičky hub, zvednout lístek stromu, dolepit podle správného názvosloví houbu na její místo.

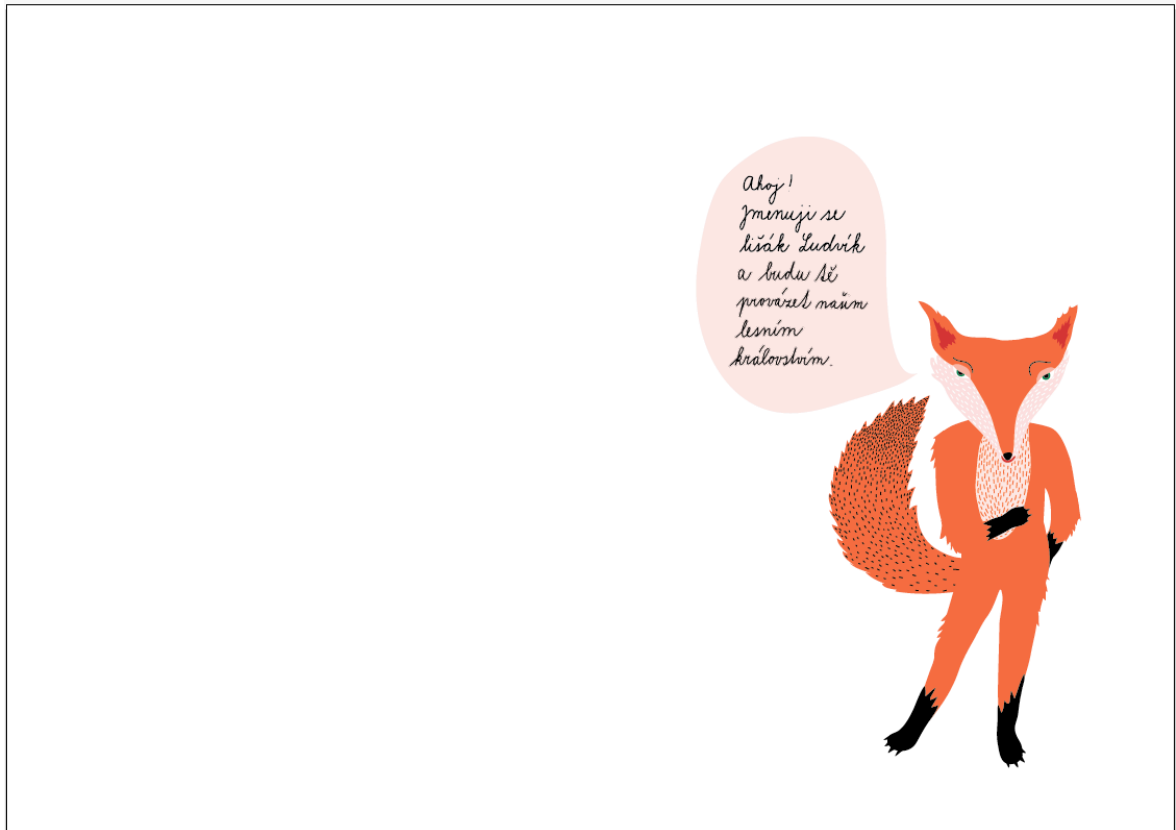
Obr. 42. Lišák

Obr. 43. Obal knihy Vítej v Lese!

Obr. 44. Předšádka knihy Vítej v Lese!

Obr. 45. Lišák se představuje

Obr. 46. Jehličnatý les a jeho obyvatelé

Obr. 47. Dub a brouci

Obr. 48. Lišák zapomněl na repelent

Obr. 49. Dvojstrana hub, které čtenář dolepí

ZÁVĚR

Kam směřuje dětská kniha v České republice s jistotou nevíme. Doufejme, že skončí doba reprintů starých titulů a tak z obchodních domů částečně vymizí krtkové od Milera a ilustrace Zmatlíkové. Rodiče budou přitahovat nové knižní tituly a přestanou kupovat jen knihy, které znají.

Zasněme se. – Bude ustanoven nový zákon a všechny knižní tituly budou podstupovat estetickému hodnocení, které bude mít širokou škálu čísel a hodnota bude uvedena na přebalu, aby i neznalec dokázal knihu dobře ohodnotit. – Než budou knikkupectví plná nových titulů, bude muset uplynout dlouhá doba. V dnešní době prozatím musí nakupující, který hledá novou působivou knihu, více hledat, sledovat výtvarné dění. Kvalitní knihy existují, jen je třeba více hledat.

Budoucnost dětské literatury nestojí na nových knihách, vždy bude příjemné potkávat starší tituly, které jsou psané jiným jazykem a ilustrovány starší generací. Otevírá se tak pohled na různé minulé a současné způsoby stylizací, používané výtvarné techniky a grafické zpracování. Proč okrádat děti o knihy, které vyrůstaly s jejich rodiči, prarodiči.

Bude velice zajímavé sledovat výtvarnou činnost mladé generace ilustrátorů o kterých v práci píší. Jejich tvorba není jen pouhým trendem. V ilustracích nacházíme výtvarný odkaz na starší generace ilustrátorů. Uvidíme, jestli současní mladí ilustrátoři po pár letech neodejdou do ústraní. Prozatím jejich vydané knihy mohou s radsostí objevovat malí čtenáři a jejich rodiče.

Úroveň knižních titulů však nezáleží na pouhých ilustrátorech a spisovatelech, u velké většiny na knize pracuje grafický designér, který je tzv. „spojovatel“ mezi ilustrací a textem. V současnosti není grafická vyspělost v naší republice ve valné úrovni. Grafický design je v České republice v počátečních experimentech oproti Švýcarsku či Nizozemí. Vše se ale vyvíjí správnou cestou a naše grafická vzdělanost je rok od roku lepší. Očekáváme i z grafického hlediska výtvarné zlepšení. Avšak s novými technologickými-elektronickými novinami se nabízí otázka, či tištěné knihy nepřeválcují digitální knihy. Svět je plný iPadů, digitálních čteček, tabletů a chytrých telefonů. Oblíbené jsou i animované příběhy z dětských knih. Sledování děje je mnohem méně náročnější než čtení a dnešní počítačové děti by mohly více inklinovat k pohodlnějším metodám zabavení se. Troufám si ale tvrdit, že tištěnou knihu nic nenahradí, její vůni, listování stranami. Pocit, že ji držíte pevně v ruce. Moci si s knihou lehnout do trávy, číst si jen tak někde v přírodě.

Z pohledu praktické části práce jsem vytvořila autorskou, tištěnou, obrázkovou knihu. Než vyrazíte do lesa, se dítě naučí poznávat okolní přírodu. Ze získaných informací o tom, která kritéria by měla kniha splňovat, jsem se ponaučila a vytvořila tak plnohodnotnou dětskou knihu. Vypravěč Lišák Ludvík se stává kamarádem čtenáře, který by se mohl sám v lese ztratit. V knize jsou ukryty aktivní hry, které vtáhnou dítě do příběhu a lépe se o zobrazených skutečnostech něco naučí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] VAVRUŠKOVÁ Zdeňka, Má se literatura pro děti a mládež upravovat?
Masarykova univerzita, Brno 2006
http://is.muni.cz/th/40015/ff_m/DIPLOMOVA_PRACE_4.pdf (3. 4. 2012)
- [2] TOMAN Jaroslav, Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury. PFJU, České Budějovice 1992, ISBN 8070400552, EAN 9788070400555
citace str. 48
- [3] Literatura pro děti a mládež
http://cs.wikipedia.org/wiki/Literatura_pro_d%C4%9Bti_a_ml%C3%A1de%C5%BE (5. 4. 2012)
- [4] HRDLIČKOVÁ Marcela, Současná literatura pro děti a mládež v zrcadle literárních cen, Masarykova univerzita, Brno 2009
http://is.muni.cz/th/143794/ff_m_b1/diplomova_prace.pdf (5. 4. 2012)
- [5] NERÁDOVÁ Mária, Současnost dětské knižní produkce z pohledu grafického designu a ilustrace, Univerzita Tomáše Bati, Zlín 2010
- [6] ŠALAMOUN Jiří, Inventúra – katalog výstavy, Galerie hlavního města Prahy, Staroměstská radnice v Praze, 31. 7.–14. 9. 1986, Kulturní dům hl. M. Prahy
citace: str. 11., 14.
- [7] Axióma
<http://www.axioma.cz/o-nas.htm/> (20. 4. 2012)
- [8] WANATOWICZOVA Krystyna: Cenzura pro děti 21. Století, Týden 45/2002,
str. 38.
- [9] ŘÍHA Bohumil, Honzíkova cesta, Axióma, Praha 1991, EAN 9788072921645
citace: str. 15–16
- [10] ŘÍHA Bohumil, Honzíkova cesta, Albatros, Praha 1985, 111 stran,
citace str. 18–19
- [11] Artur
<http://www.artur.cz/> (20. 4. 2012)
- [12] Artur
citace: <http://www.artur.cz/o-nas/> (20. 4. 2012)

- [13] Albatros
<http://www.albatrosmedia.cz/albatros.html> (20. 4. 2012)
- [14] Albatros
citace: <http://www.albatrosmedia.cz/o-nas.html> (20. 4. 2012)
- [15] Baobab
<http://www.baobab-books.net/> (20. 4. 2012)
- [16] Baobab
citace: <http://www.baobab-books.net/tenhle-tyden> (20. 4. 2012)
- [17] Dotazník
<http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/23485/#oo> (5. 5. 2012)
- [18] Nejvíce Zlatých stuh si uvázaly Albatros a Knižní klub
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/125057-nejvice-zlatych-stuh-si-uvazaly-albatros-a-knizni-klub/> (20. 4. 2012)
- [19] Fragment
<http://www.fragment.cz/> (20. 4. 2012)
- [20] Meander
<http://www.meander.cz/home> (20. 4. 2012)
- [21] Alžběta Zemanová
<http://www.ilustratori.net/alzbeta-zemanova> (1. 5. 2012)
- [22] Alžběta Skálová
<http://www.ilustratori.net/alzbeta-skalova> (1. 5. 2012)
- [23] Naše rodina
<http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=326> (1. 5. 2012)
- [24] SKÁLOVÁ Alžběta, Pět a medánek,
KOPR 2009, ISBN 978 80 254 5847 1
- [25] citace: <http://www.kosmas.cz/knihy/127623/zpatky-do-afriky/> (10. 5. 2012)
- [26] Lída Šámalová
<http://www.design21.cz/> (12. 5. 2012)
- [27] Radana Přenosilová
<http://www.ilustratori.net/radana-prenosilova> (13. 5. 2012)

- [28] <http://www.databazeknih.cz/knihy/minimax-a-mravenec-aneb-jeden-den-v-risihmyzu-113809> (13. 5. 2012)
- [29] Jitka Petrová
<http://www.ilustratori.net/jitka-petrova> (13. 5. 2012)
- [30] Jitka Petrová
<http://www.jitapetr.com/> (13. 5. 2012)
- [31] citace: <http://www.gplusg.cz/?path=knihy/krtci-vylety--jan-hlavac-jitka-petrova>
- [32] ŠRÁMEK Petr, nebe–peklo–ráj, Albatros 300 stran,
ISBN 978 80 00 02439 4
citace z přebalu
- [33] <http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/prekvapivy-vyber-z-ceske-poezie-pro-deti>
(13. 5. 2012)
- [34] Barvič a Novotný
<http://www.barvic-novotny.cz/> (17. 5. 2012)
- [35] <http://www.databazeknih.cz/knihy/denik-maleho-poseroutky-47817>
- [36] Katalog Knižní klenoty, 1.4.–25. 5. 2012
www.knizniklenoty.cz (18. 5. 2012)
- [37] <http://www.knihypro.cz/www-eshop-rychle-cz-knihypro/eshop/2-1-pro-deti-3-8-LET/17-4-prvni-cteni/5/9604-Pribehy-o-malem-medvidkovi> (18. 5. 2012)
- [38] Zborník Medzinárodné sympóziium BIB 2011, Bienále ilustrácií Bratislava 2011, BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, ISBN 978-80-89154-34-0
citace str. 16

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

VŠUP Vysoká škola umělecko průmyslová

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Knihy pro děti.....	13
Obr. 2. Neintenciomání dětská literatura.....	14
Obr. 3. Knihy a jejich odlišné formy.....	15
Obr. 4. Výběr z knižní nabídky nakladatelství Axióma.....	20
Obr. 5. Obálky Honzíkovi cesty.....	21
Obr. 6. Výběr dětských knih z nakladatelství Artur.....	23
Obr. 7. Výběr dětských titulů z nakladatelství Albatros.....	23
Obr. 8. Výběr knižních titulů z nakladatelství Baobab.....	26
Obr. 9. Fotografie z akcí Baobabu.....	27
Obr. 10. Knihy s ilustracemi L. Pechové, O. Čechové, A. Šplíchala, O. Čemuse.....	28
Obr. 11. Knihy od Václava Čtvrťka s ilustracemi tří ilustrátorů.....	29
Obr. 12. Knižní tituly z nabídky nakladatelství Meandr.....	30
Obr. 13. Dětské knihy z naklad. Levné knihy, Thovt, Popokatetep!, Egmont, Trnka.....	30
Obr. 14. Alžběta Zemanová: Adresát neznámý a Byl jeden staroušek z Gothaje.....	32
Obr. 15. Alžběta Skálová: Pampe Šinka.....	33
Obr. 16. Alžběta Skálová: Pét'a Medánek.....	34
Obr. 17. Alžběta Skálová: Zpátky do Afriky!.....	35
Obr. 18. Ilustrace Lídy Šámalové.....	35
Obr. 19. Radana Přenosilová: Dětský slovník.....	37
Obr. 20. Radana Přenosilová: Minimax a mravenec.....	37
Obr. 21. Jitka Petrová, ilustrace z knihy O čtyřech flétničkách.....	38
Obr. 22. Jitka Petrová, další ukázka ilustrací.....	39
Obr. 23. Jitka Petrová: Krtčí výlety.....	40
Obr. 24. Kniha nebe–peklo–ráj, Skálová, Přenosilová, Zemanová.....	41
Obr. 25. Výběr knih z nabídky knihkupectví Barvič a Novotný.....	43
Obr. 26. Výběr nejprodávanějších titulů v knihkupectví Barvič a Novotný.....	44
Obr. 27. Jeff Kinleye: Deník malého poseroutky.....	45
Obr. 28. Katalog Knižní klenoty.....	45
Obr. 29. Kuře Napipi a Medvědí pohádka.....	46
Obr. 30. Příběhy o malém medvídkovi.....	46
Obr. 31. Graf věkové kategorie korespondentů.....	47
Obr. 32. Výsledky odpovědí v dotazníku.....	48

Obr. 33. Nejoblíbenější knihy respondentů dotazníku.....	49
Obr. 34. Grafy všeobecné znalosti ilustrací Zmatlíkové a povědomí o Baobabu.....	49
Obr. 35. Zvířata z knihy.....	52
Obr. 36. Detaily očí zvířat.....	52
Obr. 37. Ptáci.....	53
Obr. 38. Jehličnaté stromy.....	54
Obr. 39. Listnaté stromy.....	54
Obr. 40. Drobná lesní zvířata.....	55
Obr. 41. Lesní plody, med a houby.....	56
Obr. 42. Lišák.....	57
Obr. 43. Obal knihy Vítej v Lese!.....	58
Obr. 44. Předšádka knihy Vítej v Lese!.....	58
Obr. 45. Lišák se představuje.....	59
Obr. 46. Jehličnatý les a jeho obyvatelé.....	59
Obr. 47. Dub a brouci.....	60
Obr. 48. Lišák zapomněl na repelent.....	60
Obr. 49. Dvojstrana hub, které čtenář dolepí.....	61

ZDROJE OBRÁZKŮ

Obr. 1.

www.baobab-books.net/knihy

www.levneknihy.cz/buldozer-leporelo/d-121923/

<http://www.antikvariatsusice.cz/pic/knihy/kroj1978.JPG>

Obr. 2.

<http://www.slatinanadupou.cz/index.html?sekce=65&od=0&vypis=10>

<http://www.antikopava.cz/kniha/gulliverovy-cesty-8957>

<http://knihy-ucebnice.megainzerce.cz/detska-literatura/pohadky-hans-christian-andersen-420498.htm>

<http://www.bookfan.eu/kniha/22172/Pohadky-Hanse-Christiana-Andersena>

Obr. 3.

<http://juniorstyl.mimishop.cz/detail.php?zbozi=465664>

<http://www.levneknihy.cz/popelari-leporelo/d-121924/>

<http://www.antikvariaty.cz/index.php?action=ShowImages&id=173185>

<http://www.valentinska.cz/index.php?lang=CZ&idvyrb=119210&akc=detail>

<http://www.rebo.cz/zvirata-sveta-pohadkovy-kolotoc/d-70986/>

http://www.t-antik.com/index2.php?action=detail_z&id_z=3995

<http://www.seznamzbozi.cz/pro-nejmensi/17851434/>

Obr. 4.

<http://www.axioma.cz/knihy/>

Obr. 5.

<http://www.axioma.cz/knihy/>

Obr. 6.

<http://www.artur.cz/knizky-pro-deti>

Obr. 7.

<http://www.albatrosmedia.cz/beletrie-pro-deti.html>

Obr. 8.

<http://www.baobab-books.net/knihy>

Obr. 9.

<http://www.baobab-books.net/>

Obr. 10.

<http://www.fragment.cz/nabidka/knihy-pro-deti-a-mladez/pohadky/pohadky-pro-predskolaky/pohadky-pro-predskolaky/broucci-jan-karafiat-s100476849>

Obr.

<http://www.fragment.cz/nabidka/knihy-pro-deti-a-mladez/>

11.

Obr. 12.

<http://www.meander.cz/163-zahadky>

<http://www.meander.cz/knihy-eshop>

Obr. 13.

http://www.levneknihy.cz/detska-literatura/c-960-p-2/http://www.thovtknihy.net/thovt_edice.php

<http://www.popokatepetl.cz/nova-kniha.html>

<http://www.egmont.cz/cz/knihy/auta-2-vylet-do-sveta-aut/>

<http://www.studiotrnka.cz/0/edice-jiri-trnka/broucci>

Obr. 14.

<http://www.ilustratori.net/alzbeta-zemanova>

Obr. 15.

<http://www.ilustratori.net/alzbeta-skalova>

Obr. 16.

<http://www.napolistranky.cz/peta-medanek>

Obr. 17.

<http://www.baobab-books.net/zpatky-do-afriky>

Obr. 18.

<http://www.design21.cz/>

Obr. 19.

<http://www.ilustratori.net/radana-prenosilova>

Obr. 20.

<http://radana21.sweb.cz/ilustrace/minimax.html>

Obr. 21.

<http://www.ilustratori.net/jitka-petrova>

Obr. 22., 23.

<http://www.ilustratori.net/jitka-petrova>

Obr. 24.

<http://www.ilustratori.net/alzbeta-skalova>

<http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/prekvapivy-vyber-z-ceske-poezie-pro-deti>

Obr. 25.

<http://www.barvic-novotny.cz/beletrie-pro-deti-a-mladez>

Obr. 26.

<http://www.barvic-novotny.cz/beletrie-pro-deti-a-mladez>

Obr.27.

<http://i-love-books-zuzana.blogspot.com/2012/03/denik-maleho-poseroutky.html>

Obr. 28.

Obr. 29.

<http://www.kosmas.cz/knihy/128967/kure-napipi-a-jeho-pratele/>

http://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=2737&Itemid=4159

Obr. 30.

<http://www.knihypro.cz/www-eshop-rychle-cz-knihypro/eshop/2-1-pro-deti-3-8-LET/17-4-prvni-cteni/5/9604-Pribehy-o-malem-medvidkovi>

Obr. 31., 32.

<http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/23485/#oo>

Obr. 34.

<http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/23485/#oo>

SEZNAM PŘÍLOH

